

DIGITALES ARCHIV

ZBW – Leibniz-Informationszentrum Wirtschaft
ZBW – Leibniz Information Centre for Economics

Smogeli, Per Ove; Halvorsen, Elin

Book

Pensjonsformue i Norge 2017

Provided in Cooperation with:

Statistics Norway, Oslo

Reference: Smogeli, Per Ove/Halvorsen, Elin (2019). Pensjonsformue i Norge 2017. Oslo : Kongsvinger : Statistisk sentralbyrå.

This Version is available at:

<http://hdl.handle.net/11159/3761>

Kontakt/Contact

ZBW – Leibniz-Informationszentrum Wirtschaft/Leibniz Information Centre for Economics
Düsternbrooker Weg 120
24105 Kiel (Germany)
E-Mail: [rights\[at\]zbw.eu](mailto:rights[at]zbw.eu)
<https://www.zbw.eu/>

Standard-Nutzungsbedingungen:

Dieses Dokument darf zu eigenen wissenschaftlichen Zwecken und zum Privatgebrauch gespeichert und kopiert werden. Sie dürfen dieses Dokument nicht für öffentliche oder kommerzielle Zwecke vervielfältigen, öffentlich ausstellen, aufführen, vertreiben oder anderweitig nutzen. Sofern für das Dokument eine Open-Content-Lizenz verwendet wurde, so gelten abweichend von diesen Nutzungsbedingungen die in der Lizenz gewährten Nutzungsrechte. Alle auf diesem Vorblatt angegebenen Informationen einschließlich der Rechteinformationen (z.B. Nennung einer Creative Commons Lizenz) wurden automatisch generiert und müssen durch Nutzer:innen vor einer Nachnutzung sorgfältig überprüft werden. Die Lizenzangaben stammen aus Publikationsmetadaten und können Fehler oder Ungenauigkeiten enthalten.

<https://savearchive.zbw.eu/termsfuse>

Terms of use:

This document may be saved and copied for your personal and scholarly purposes. You are not to copy it for public or commercial purposes, to exhibit the document in public, to perform, distribute or otherwise use the document in public. If the document is made available under a Creative Commons Licence you may exercise further usage rights as specified in the licence. All information provided on this publication cover sheet, including copyright details (e.g. indication of a Creative Commons license), was automatically generated and must be carefully reviewed by users prior to reuse. The license information is derived from publication metadata and may contain errors or inaccuracies.

Pensjonsformue i Norge 2017

TALL

SOM FORTELLER

RAPPORTER / REPORTS

2019 / 28

Per Ove Smogeli og Elin Halvorsen

Per Ove Smogeli og Elin Halvorsen

Pensjonsformue i Norge 2017

I serien Rapporter publiseres analyser og kommenterte statistiske resultater fra ulike undersøkelser. Undersøkelser inkluderer både utvalgsundersøkelser, tellinger og registerbaserte undersøkelser.

© Statistisk sentralbyrå
Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen
skal Statistisk sentralbyrå oppgis som kilde.

Publisert 8. oktober 2019

ISBN 978-82-537-9992-6 (trykt)
ISBN 978-82-537-9991-9 (elektronisk)
ISSN 0806-2056

Standardtegn i tabeller	Symbol
Tall kan ikke forekomme	.
Oppgave mangler	..
Oppgave mangler foreløpig	...
Tall kan ikke offentliggjøres	:
Null	-
Mindre enn 0,5 av den brukte enheten	0
Mindre enn 0,05 av den brukte enheten	0,0
Foreløpig tall	*
Brudd i den loddrette serien	—
Brudd i den vannrette serien	
Desimaltegn	,

Forord

Hovedformålet med denne rapporten er å etablere statistisk informasjon om opparbeidede pensjonsrettigheter per individ som vil være viktig i fordelingsstudier. Pensjonsrettigheter kan være rettigheter til en årlig utbetaling gjennom ytelsesbaserte ordninger, eller rettigheter til en kontantbeholdning, såkalte innskuddsbaserte ordninger. Slike årlige utbetalinger kan omregnes til en nåverdi av samlede utbetalinger over levetiden – pensjonsformuen.

I denne rapporten, som baseres på tall for opptjente pensjonsrettigheter i 2017, legges et statistisk grunnlag for å følge utviklingen av pensjonsformuen fordelt på ulike grupper og ordninger.

Prosjektet har vært et samarbeid mellom Avdeling for personstatistikk og Forskningsavdelingen, og er delfinansiert av Arbeids- og sosialdepartementet.

Statistisk sentralbyrå, 21. september 2019

Ann-Kristin Brændvang

Sammendrag

Pensjonssystemet i Norge er komplisert og sammensatt av ulike pensjonsordninger. Folketrygden er den grunnleggende pensjonsordningen i Norge som alle får. Jobber man i offentlig sektor har man i tillegg en ytelsesbasert tjenstepensjonsordning som utbetales over levetiden. I privat sektor ble det i 2006 lovfestet obligatorisk tjenstepensjon (OTP) for de aller fleste ansatte, en tjenstepensjonsordning som overveiende er innskuddsbasert og utbetales frem til 77 år. I tillegg kan man tegne egen individuell pensjonsordning.

Datagrunnlaget om opptjening av private pensjonsrettigheter på individnivå, er innhentet fra de fleste pensjonsleverandørene i Norge. Noen mindre pensjonskasser mangler. For disse siste har man benyttet data om medlemmers pensjongivende inntekt for å beregne verdien av opptjente pensjonsrettigheter. Data om folketrygden og offentlig tjenstepensjon er beregnet ved hjelp av mikrosimuleringsmodellen MOSART, mens det for privat tjenstepensjon er innhentet innskuddssaldo eller beregnet verdi fra Norsk Pensjon AS.

Rapporten viser at beregnet pensjonsformue i snitt per person var på 2,9 millioner kroner ved utgangen av 2017. Norges samlede pensjonsformue er mer enn tre ganger så stor som BNP.

Abstract

The pension system in Norway is complicated and composed of different pension schemes. The National Insurance Scheme is the basic pension scheme in Norway that everyone receives. If you work in the public sector, you also have a defined benefit pension scheme that is paid over the lifetime. In the private sector, occupational pension (OTP) was made mandatory for most employees in 2006, and the occupational pension scheme, which predominantly consists of defined contribution and is paid out until age 77. In addition, you can contribute to your own individual pension scheme.

The data base on pension rights at the individual level has been obtained from most pension providers in Norway. Some smaller pension providers are missing. For the latter, data on members' pensionable income have been used to calculate earned pension entitlements. Data on national insurance and public occupational pensions are calculated using the micro-simulation model MOSART. For private occupational pensions, we have collected calculated earned pension entitlements.

The report shows that average pension wealth per person was 2.9 million NOK at the end of 2017. The value of Norway's total pension assets is more than three times GDP.

Innhold

Forord.....	3
Sammendrag.....	4
Abstract.....	5
1. Innledning.....	7
2. Dagens pensjonssystem.....	9
2.1. Folketrygden	9
2.2. Offentlig tjenestepensjon.....	9
2.3. Privat tjenestepensjon.....	10
2.4. Individuelle/andre pensjonsavtaler	10
3. Databeskrivelse	11
4. Formuen i omfang	14
4.1. Samlet pensjonsformue	14
4.2. Pensjonsformue i folketrygden	17
4.3. Pensjonsformue til de med tjenestepensjon.....	18
4.4. Pensjonsformue etter utdanning	19
4.5. Pensjonsformue etter næringshovedområde	21
4.6. Pensjonsformue desilfordelt.....	23
4.7. Pensjonsformue og annen formue	24
5. Oppsummering/sammendrag	26
Referanser.....	27
Vedlegg A: Datafangst og klargjøring av data	28
Figurregister	38
Tabellregister.....	39

1. Innledning

Statistisk sentralbyrås Inntekts- og formuesstatistikk skal vise fordelingen av inntekter og formue blant landets husholdninger. Formuesstatistikken omfatter finansiell formue (for eksempel bankinnskudd, aksjer, obligasjoner) og realformue som boliger, hytter, biler og andre formuesobjekter. Internasjonale retningslinjer og anbefalinger på området inntekts- og formuesstatistikk, se OECD (2013), viser imidlertid til at pensjonsrettigheter må med i formuesstatistikken og synliggjøres i fordelingsanalyser. Til tross for dette er det fortsatt svært få land som har gode mål på pensjonsformue på individ- eller husholdningsnivå.

En grunn til at det er vanskelig å finne gode mål på pensjonsformue er at store deler av en persons pensjonsformue består av rettigheter til en framtidig utbetalt formue, snarere enn noe lett målbart som for eksempel bankinnskudd. Begrepet pensjonsformue ble lansert første gang i en artikkel av Martin Feldstein i 1974:

«social security wealth (SSWG) is the present value in year t of the retirement benefits which could eventually be claimed by those who are either in the labor force or already retired in year t . The calculation of these present values reflects survival probabilities as well as the discounting of future receipts» (s. 911, Feldstein, 1974)

Altså, pensjonsformue er nåverdien av den framtidige strømmen av pensjonsytelser. Størrelsen på (den framtidige) pensjonsytelsen avhenger primært av inntekthistorien og antall opptjeningsår, mens summen av ytelsene også vil avhenge av lengden på pensjonsperioden, som igjen er avgrenset i hver ende av pensjoneringsalder og faktisk levealder. Dermed må det gjøres noen antakelser om pensjoneringstidspunkt og forventet levealder for hver enkelt. Forutsetningene som benyttes har betydning for verdien som beregnes. Dette introduserer en betydelig usikkerhet i slike beregninger til forskjell fra beregninger om status i en formue fra for eksempel innskuddsbaserte ordninger. Videre må det tas hensyn til at formuen ikke er tilgjengelig før personen faktisk går av med pensjon, og selv da vil den ofte bli utbetalt som en annuitet i stedet for som et engangsbeløp. Man har altså ikke råderett over formuen på samme måte som med bankinnskudd eller aksjer.

Omfanget av pensjonsrettigheter vil kunne påvirke behovet for og bruken av andre oppsparte midler, det vil si det kan være samspillseffekter mot den finansielle formuen. En annen tilsynelatende lite likvid formueskomponent som boligformue kan også gjøres likvid ved for eksempel låneopptak på denne. Også her kan det være samspillseffekter mot pensjonsformuen. Det kan også være relevant å studere nærmere hvordan oppbyggingen av pensjonsformue kan innvirke på annen sparing. En fordeling av pensjonsformuen etter sosioøkonomiske kjennetegn vil bidra til bedre å forstå ulike fordelingsmønstre i samfunnet. Å utelate den største formueskomponenten i slike studier kan avlede misvisende konklusjoner.

En annen grunn til at det er vanskelig å måle pensjonsformue, er at den kan bestå av opptjent formue eller pensjonsrettigheter fra en rekke ulike ordninger. Pensjonsrettigheter kan være obligatoriske eller frivillige, offentlige eller private. I Norge har vi folketrygden som en grunnsikring for at alle bosatte skal ha noe å leve av i alderdommen. I tillegg kommer tjenstepensjoner for ansatte. I offentlig sektor har ansatte ytelsespensjoner, mens det finnes ulike pensjonsordninger i privat sektor. I 2006 ble det innført obligatorisk tjenstepensjon også i privat sektor. Noen ansatte har og har hatt ytelsespensjoner også i privat sektor, men i dag opptjenes mesteparten av nye rettigheter i privat sektor fra innskuddsbaserte tjenstepensjoner. I tillegg har vi individuelle pensjonsordninger som egen pensjonssparing og ikke via arbeidsgiver.

Det er i bransjen med pensjonstilbydere, ved siden av folketrygden, SPK, KLP og et 50-tall private tilbydere, ingen samlet presentasjon av opparbeidede rettigheter til den enkelte. Det er viktig at en statistikk over pensjonsformue gir en slik samlet informasjon fra alle relevante pensjonstilbydere. Dermed kan statistikken også bidra til en klarere forståelse av hvordan pensjonsformuen er sammensatt, og hvordan den utvikler seg. Det norske pensjonssystemet er komplisert og mangfoldig - og kanskje særlig for den enkelte borger som må forholde seg til flere pensjonsleverandører for å forstå konsekvensen av egne valg, av arbeidsgivers valg, og for å forstå omfanget av egne rettigheter. Men det er også viktig at man ved politikkkutforming på dette viktige området ikke bare er opptatt av makroøkonomiske problemstillinger men også forstår fordelingseffekter fullt ut.

I denne rapporten presenteres de første resultatene fra dette arbeidet som på sikt vil lede fram til ordinær statistikkproduksjon på området. I kapittel 2 presenteres hovedpunkter i dagens pensjonssystem, mens en i kapittel 3 finner en kort databeskrivelse. Siden folketrygden er en ytelsesbasert pensjonsordning har vi brukt en detaljert mikrosimuleringsmodell kalt MOSART til å beregne pensjonsrettigheter i folketrygden. For ytelsesbaserte tjenstepensjoner i offentlig sektor har vi kunnet bruke samme modell. For tjenstepensjoner i privat sektor og andre individuelle ordninger har vi benyttet informasjon levert direkte fra pensjonsleverandørene. En overordnet beskrivelse av dette er gitt i kapittel 3. En mer inngående beskrivelse av beregningene, samt følsomhet for alternative forutsetninger, finnes i egen rapport, se Fredriksen og Halvorsen (2019).

I kapittel 4 presenteres noen hovedtall hvor en anvender begreper og definisjoner fra kapittel 3. For mer detaljer rundt data se vedlegg A. Endelig har vi forsøkt å lage en oppstilling av pensjonsformuen sammen med andre formueskomponenter i husholdningene. Kapittel 5 konkluderer og peker framover mot etableringen av ny årlig statistikk på området.

2. Dagens pensjonssystem

Pensjonsformuen kan bestå av opptjent formue eller pensjonsrettigheter fra en rekke ulike ordninger. Samlede pensjonsrettigheter kan komme fra:

- Folketrygden
- Offentlig tjenstepensjon, inkl. AFP
- Privat tjenstepensjon, inkl. AFP
- Individuelle/andre pensjonsavtaler

2.1. Folketrygden

Folketrygden er den grunnleggende pensjonsordningen i Norge. Den gir ytelser som alle får uten reduksjon. Ordningen sikrer alle en minste pensjonsinntekt gjennom garantipensjonen. I tillegg sikres de yrkesaktive en pensjon som står i forhold til inntekten som yrkesaktiv gjennom en standardsikring. Opptjent formue eller rettighet i folketrygden avhenger primært av inntektshistorien, mens selve ytelsen vil avhenge av lengden på pensjonsperioden. Lengden på pensjonsperioden bestemmes av egen valgt pensjoneringsalder og levealder.

Folketrygden ble vesentlig endret gjennom pensjonsreformen 2011 – den største endringen siden folketrygden ble innført i 1967. Blant annet er det full frihet til å kunne kombinere arbeid med alderspensjon fra folketrygden, og mulighet for fleksibelt uttak av alderspensjon for alle fra fylte 62 år. For mer detaljer om ordningen, se Fredriksen og Halvorsen (2019).

2.2. Offentlig tjenstepensjon

Offentlige tjenstepensjonsordninger er kollektive pensjonsordninger med alders- og særaldersgrenser som tilbys av arbeidsgiver og opptjenes i arbeidsforhold som en rettighet. Aldersgrensen for offentlige tjenstepensjonsordninger er regulerte av tjenestemannsloven, og gir pensjonsrett fra 67 år og pensjonsplikt fra 70 år. Ordningene kan deles i tjenstepensjon og AFP (avtalefestet pensjon). Avtalefestet pensjon (AFP) er en førtidspensjonsordning for de som går av med pensjon helt eller delvis mellom 62 og 67 år. Reglene for offentlig tjenstepensjon er i all hovedsak lik i statlig og kommunal sektor.¹

Brutto offentlig tjenstepensjon har fram til og med 2019 blitt beregnet langs de samme prinsippene som alderspensjonen i folketrygden før 2011, men med litt annen utforming. Spesielt gis det full opptjening etter 30 års tjeneste og en gjennomsnittlig stillingsprosent på 100, og pensjonsytelsen utgjør da 66 prosent av pensjonsgrunnlaget (sluttlønna omregnet til full stilling) før levealdersjustering. Størrelsen på bruttopensjonen er altså avhengig av pensjonsgrunnlaget, stillingsprosenten, og opptjeningstiden. Brutto tjenstepensjon har så etter nærmere regler blitt avkortet mot ytelsene fra folketrygden, og kalt netto tjenstepensjon etter avkortning/samordningsfradraget.

Til tross for pensjonsreformen av 2011 ble det tidligere systemet for opptjening av rettigheter til offentlig tjenstepensjon og offentlig AFP videreført ettersom det ikke ble oppnådd enighet mellom partene hvordan en tilpasning til den nye folketrygden skulle gjennomføres. Levealdersjustering og lavere indeksering av løpende ytelser enn lønnsveksten ble imidlertid innført, men uten at de ansatte i offentlig sektor hadde mulighet til å motvirke levealdersjusteringen på linje med ansatte i privat sektor. Ettersom dette ville være uholdbart i lengden, kom partene i

¹ Det er likevel en viktig forskjell at mens utgiftene fra SPK finansieres løpende, er finansieringen av ytelsene fra KLP fondsbasert. Det vil derfor være avvik mellom verdien av framtidige utbetalinger beregnet med MOSART og verdien av fondet.

2018 fram til enighet om hvordan opptjening av rettigheter til offentlig tjenstepensjon og offentlig AFP kunne tilpasses den nye folketrygden. Fra og med 2020 vil opptjeningen av nye rettigheter til offentlig tjenstepensjon endres og bli mer lik ny folketrygd. Hovedpoenget i den nye ordningen er at alle offentlig ansatte født i 1963 og senere skal få en tjenstepensjonsordning som er et tillegg til folketrygden og som likner på opptjeningsmodellen i folketrygden. Opptjeningen samles i en pensjonsbeholdning som fordeles på forventet antall gjenstående leveår avhengig av fødselskohort og pensjoneringstidspunkt.

2.3. Privat tjenstepensjon

Tjenstepensjon for ansatte i privat sektor er regulert i lov om obligatorisk tjenstepensjon (OTP) som trådte i kraft fra 2006. Denne loven pålegger alle arbeidsgivere å etablere en tjenstepensjonsordning for sine ansatte, og stiller opp visse krav til hvordan ordningen skal være utformet. Ordningen kan være i form av en ytelsespensjon (eller foretakspensjon), en innskuddspensjon, eller en mellomting, dvs. en hybridpensjon.

Ytelsespensjoner var enerådende fram til innskuddspensjonsloven kom i 2001. Innskuddspensjoner ble da tillatt etter skatteloven, blant annet for å stimulere til økt utbredelse av tjenstepensjoner i privat sektor. I dag omfatter innskuddspensjonene langt flere arbeidstakere enn ytelsespensjonene. Innskuddspensjon opphører ved 77 år, mens ytelsespensjon er livsvarig.

Privat avtalefestet pensjon (AFP) er en pensjonsordning som er nedfelt i en tariffavtale mellom arbeidsgiverne og arbeidstakerne. Den gjelder altså kun for bedrifter med avtalefestet AFP. Etter pensjonsreformen skiller AFP-ordningen i privat sektor seg fra AFP-ordningene i offentlig sektor. Fra 1. januar 2011 ble AFP-ordningen i privat sektor endret fra å være en tidsbegrenset pensjonsordning mellom 62 og 67 år, til å bli et livsvarig tillegg til fleksibel alderspensjon. Ny AFP i privat sektor gir muligheten til å kombinere arbeid og AFP uten at pensjonsytelsene reduseres.

2.4. Individuelle/andre pensjonsavtaler

Individuelle pensjonsordninger etableres av en enkeltperson ved at vedkommende inngår avtale med en pensjonsleverandør. Vanlig ordninger er livrenter, individuell kapitalforsikring, og individuell pensjonssparing (IPS).

Det oppstår også individuelle pensjonsordninger ved at en person skifter jobb og meldes ut av foretakets pensjonsordning (fripoliser og pensjonskapitalbevis). I vår rapport er dette klassifisert som pensjonsrettigheter fra tidligere arbeidsforhold. Fripoliser er knyttet til tidligere arbeidsforhold hvor virksomheten har hatt en ordning med ytelsespensjon, mens pensjonskapitalbevis er knyttet til tidligere arbeidsforhold hvor virksomheten har hatt ordning med innskuddspensjon.

Det finnes i tillegg noen individuelle ordninger som er avvirket i den forstand at det ikke kan tegnes nye avtaler, men det finnes fortsatt personer som har rettigheter i slike ordninger. Dette gjelder for eksempel ordninger som IPA og foreningspensjon.

3. Databeskrivelse

Grunnlagsdataene i denne rapporten er hentet fra henholdsvis NAV, SPK, KLP samt private tjenstepensjonsleverandører gjennom Norsk Pensjon AS.

Data fra Norsk Pensjon AS

Norsk Pensjon AS dekker henimot 100 prosent av markedet for tjenstepensjonsavtaler i det private (vi mangler kun noen mindre pensjonskasser). Tallene er levert av hver enkelt pensjonsleverandør og formidlet via Norsk Pensjon AS. Data er levert i perioden oktober 2018 til januar 2019. Dette har gitt noe høyere saldo på innskuddspensjon enn om data var levert ved utgangen av 2017. Personer som har fått etablert en pensjonsordning etter utgangen av 2017 er ikke med i beregningene. Det er videre ikke levert data for personer som har startet uttak av privat pensjon. Her har vi benyttet opplysninger om utbetalt pensjon fra skatteligningen i 2017 for å beregne en pensjonsformue knyttet til privat tjenstepensjon.

For innskuddsordninger benyttes saldo, for ytelsespensjoner tar vi summen av beregnede årlige pensjonsytelser levert direkte fra Norsk Pensjon AS. Beregningene varierer fra selskap til selskap, men vi forutsetter at de generelt vil ligge tett opp til forutsetningene angitt i Finans Norge (2018). Informasjon om fripoliser, pensjonskapitalbevis og andre individuelle ordninger er også levert direkte fra Norsk Pensjon AS. AFP i privat sektor er derimot beregnet ved hjelp av mikrosimuleringsmodellen MOSART.

MOSART

Grunnlagsdataene fra NAV, SPK og KLP inngår i beregningene av pensjonsformue basert på mikrosimuleringsmodellen MOSART. MOSART er en dynamisk mikrosimuleringsmodell for framskrivinger og analyser av framtidig arbeidstilbud, utdanningsnivå og trygd. Navnet MOSART er et akronym for «Modell for mikrosimulering av skolegang, arbeidstilbud og trygd». Modellen tar utgangspunkt i administrative data for hele befolkningen i Norge og simulerer det videre livsløpet for hvert enkelt individ med hensyn til inn- og utvandring, fødsler, død, husholdningsdannelse, skolegang og innvirkning på utdanningsnivå, arbeidstilbud og arbeidsinntekter. Trendene i demografisk endring er basert på middelalternativet i Statistisk sentralbyrås befolkningsframskrivinger.

Pensjonsberegningene er basert på et detaljert regelverk og faktiske opplysninger om tidligere arbeidsinntekter og opptjening av pensjonsrettigheter. Tidligere har modellen hovedsakelig blitt brukt til å beregne opptjente pensjonsrettigheter på grunnlag av en hel livsløpsopptjening for hver person, men for å få et mål på pensjonsformue som er sammenliknbar med andre formueskomponenter er det rimelig å beregne opptjente pensjonsrettigheter per i dag, eller det vi kaller *hittil opptjent pensjonsformue*.²

Beregningene av pensjonsformue i ytelsesbaserte ordninger er nåverdien av den framtidige strømmen av pensjonsytelser. Størrelsen på (den framtidige) pensjonsytelsen avhenger primært av inntektshistorien og antall opptjeningsår per i dag, mens summen av ytelsene vil avhenge av lengden på pensjonsperioden, som igjen er avgrenset i hver ende av pensjoneringsalder og faktisk levealder. Pensjoneringsalder kjenner vi for alle som allerede har gått av med pensjon, men ikke for yngre personer, og levealder er en usikker størrelse for alle. Vi benytter derfor MOSART til å gi et anslag på disse to størrelsene. Videre vil nåverdien avhenge av valgt diskonteringsrente. I de neste avsnittene vil vi kort gjøre rede for forutsetningene som ligger til grunn for beregningene i MOSART. En mer

² Vi gjør altså ingen antakelser om framtidig opptjening av pensjonsformue.

inngående beskrivelse av beregningene, samt følsomhet for alternative forutsetninger, finnes i Fredriksen og Halvorsen (2019).

Levealder, pensjoneringsalder og uføre

Det er store sosiale forskjeller i forventet levealder. I en ny artikkel er det vist at forskjellene er omtrent like store i Norge som i USA (Kinge et al, 2019). Overlevelsessannsynlighetene i MOSART-modellen tar hensyn til dette og inneholder mer informasjon enn det som er vanlig i aktuarbaserte pensjonsberegninger. Dødeligheten i modellen avhenger av individuelle kjennetegn som kjønn, alder, utdanningsnivå, uførhet, bosted, familiestatus (enslig, gift/samboende, med og uten barn) og foreldrenes levealder, og er basert på observert dødelighet for hele den norske befolkningen over årene 2001-2010. Se Brinch, Fredriksen og Vestad (2018) for ytterligere dokumentasjon. I starten av disse framskrivingene øker forventet levealder ved fødselen med 0,2 år per år, om lag på linje med utviklingen over de siste ti-årene. Usikkerheten omkring levealdersutviklingen dempes i betydelig grad av at levealdersjusteringen blir bestemt av hvor mye levealder faktisk kommer til å øke.

MOSART er en mikrosimuleringsmodell som starter med befolkningen i Norge i et basisår med sine faktiske data, og simulerer deretter det videre livsløpet. Simuleringen baserer seg på at hvert individ har gitte sannsynligheter for å oppleve ulike begivenheter, hvor disse sannsynlighetene avhenger av kjennetegn ved individet fram til simuleringstidspunktet. Modellen trekker så om disse begivenhetene inntreffer ved at "datamaskinen ruller terning". For å få et rimelig anslag på forventet levealder benyttes en metode som gjør at resultatet blir som om vi hadde rullet terningen opp mot 10 000 ganger.

På samme måte som for forventet levealder, ligger det også estimerte sannsynligheter til grunn for simulert pensjoneringsalder. Vi skiller her mellom pensjoneringsalder – som er tidspunktet da man starter å ta ut pensjon – og avgangsalder, som er når man slutter å jobbe. De generelle sammenhengene for pensjoneringsalder er basert på observert adferd fram til 2017, der det er lagt vekt på de seneste årene. De to klart viktigste faktorene er kjønn og inntektsnivå. Inntektsnivået er viktig fordi det avgjør hvor lønnsomt det er å ta ut pensjonen. Modellen antar at man velger å ta ut pensjon så fort som mulig dersom det lønner seg utfra en forenklet skattemessig beregning. Kalibreringen tilsier at de fleste omfattet av det nye systemet i privat sektor tar ut pensjonen ved første anledning, spesielt menn. De som ikke tar ut pensjonen så fort de kan (fordi det lønner seg), vil ta ut pensjon samtidig med avgangsalder.

For personer som allerede har status som ufør, beregner vi pensjonsformuen³ med utgangspunkt i reglene for de som for tiden går fra uførepensjon til alderspensjon; det vil si at pensjonsalder blir satt til 67 år og de gis halv levealdersjustering.⁴ For personer som ikke er uføre per dags dato vil modellen inkludere en persons risiko for å bli ufør. Denne risikoen er ikke jevnt fordelt, den er for eksempel høyere for personer med lav utdanning, som tidligere har hatt perioder med uførhet eller som har hatt en yrkeshistorie med perioder ute av yrkesaktivitet (ujevn yrkesaktivitet). Høy risiko for uførhet vil påvirke beregnet pensjoneringsalder og beregnet levealder.

Diskonteringsrente

Mens sosiale forskjeller i levealder vil ha en del å si for forskjellene i pensjonsformue mellom personer, er det valget av diskonteringsrente i beregningene av

³ Pensjonsformuen omfatter bare alderspensjon, rettigheter til uføretrygd inngår ikke i beregningene.

⁴ Framtidig alderspensjon for yngre årskull av uførepensjonister skal nå behandles politisk, men vi har lagt til grunn at innholdet i den gjeldende ordningen blir videreført (overføring til alderspensjon ved 67 år og halv levealdersjustering).

nåverdi som har mest å si for nivået på pensjonsformuen. Nåverdi er verdien i dag av et framtidig beløp. Når vi neddiskonterer er framtidig beløp reflekterer det at vi antar det er en kostnad forbundet med å måtte vente på pengene. Hadde man hatt tilgang til det samme beløpet i dag kunne man alternativt ha puttet pengene på en konto og beløpet hadde forrentet seg over tid.⁵

Vi har valgt en reell diskonteringsrente (avviket mellom nominell rente og nominell prisvekst) på 1 prosent. Dette er motivert ut ifra hensynet til sammenlignbarhet på tvers av ordninger, og da særlig med de private ytelsespensjonsordningene. Beregningene er imidlertid svært følsomme for valg av diskonteringsrente. Derfor er alternative forutsetninger drøftet i mer detalj i Fredriksen og Halvorsen (2019). Hadde vi valgt en realrente på 3 prosent hadde den samlede verdien av pensjonsformue i ytelsesbaserte ordninger vært hele 35 prosent lavere.

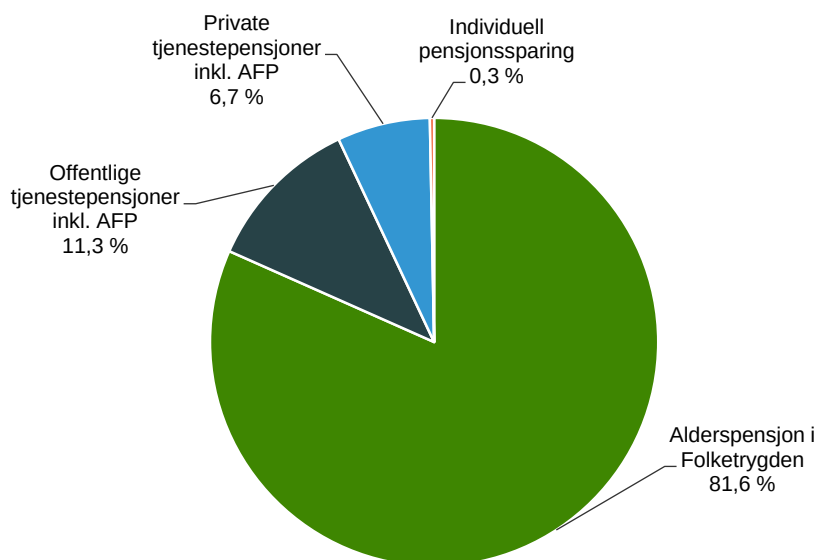
⁵ Har man for eksempel 100 000 kroner i dag, ville dette tilsvart 122 000 kroner etter 10 år gitt en rente på 2 prosent. For å snu det på hodet så er altså nåverdien av å motta 122 000 kroner om 10 år (gitt en rente på 2 prosent) lik 100 000 kroner i dag.

4. Formuen i omfang

4.1. Samlet pensjonsformue

Samlet pensjonsformue består av beregnede verdier for hittil opptjente rettigheter i folketrygden, i offentlige og private tjenstepensjoner samt i individuelle ordninger. Den samlede pensjonsformuen for bosatte personer 17 år og eldre ved utgangen av 2017 utgjorde til sammen 12 102 milliarder kroner. Pensjonsformuen er dermed beregnet til å være 3,7 ganger større enn BNP i 2017. At denne verdien ligger noen høyere enn tilsvarende tall som Statistisk sentralbyrå rapporterer til Eurostat⁶ skyldes i hovedsak at vi her har valgt en reell diskonteringsrente på 1 prosent, mens Eurostat-beregningene er basert på en antakelse om 3 prosent.

Figur 4.1 Pensjonsformuens sammensetning¹

¹ Bosatte 17 år og over
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 4.1 viser tydelig at opptjente rettigheter i folketrygden er den dominerende delen av pensjonsformuen. Av samlet pensjonsformue, utgjorde opptjening i folketrygden hele 9 881 milliarder kroner eller 82 prosent av totalen. Pensjonsformuen i tjenstepensjoner utgjorde en samlet verdi på 2 185 milliarder kroner hvorav 1 374 milliarder kroner er verdien av tjenstepensjon i offentlig sektor og 811 milliarder kroner er verdien av private tjenstepensjoner. Dette inkluderer personer som har startet uttak av privat tjenstepensjon. Tjenstepensjoner utgjorde 18 prosent av den samlede pensjonsformuen i 2017. I tillegg har bosatte personer en hittil opptjent pensjonsformue i individuelle ordninger på 36,9 milliarder kroner ved utgangen av 2017. I andel av totalen utgjør de individuelle ordningene svært lite, bare 0,3 prosent.

⁶ Se <https://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/artikler-og-publikasjoner/opparbeidede-pensjonsrettigheter-er-tre-ganger-storre-enn-bnp>, og Økonomisk utsyn over året 2018.

Tabell 4.1 Samlet pensjonsformue for bosatte personer 17 år og over etter pensjonsordning. Antall med beløp, sum pensjonsformue, gjennomsnitt og median. 2017

	Antall med beløp	Samlet pensjonsformue, mrd. kr.	Gjennomsnittlig pensjonsformue, kroner	Median pensjonsformue, kroner
Samlet beregnet pensjonsformuen	4 175 304	12 102,2	2 899 000	2 529 000
Alderspensjon i folketrygden	4 173 884	9 880,8	2 367 000	2 236 000
Offentlige og private tjenestepensjoner inkl. AFP ¹	3 170 128	2 184,5	689 000	320 000
Offentlige tjenestepensjoner inkl. AFP	1 441 036	1 373,5	953 000	682 000
Tjenestepensjon i Statens Pensjonskasse (SPK)	755 249	693,6	918 000	639 000
Tjenestepensjon i annen offentlig virksomhet	975 181	679,8	697 000	425 000
Private tjenestepensjoner ¹	2 200 192	811,0	369 000	105 000
Private innskuddspensjoner	1 364 799	173,0	127 000	63 000
Private ytelsespensjoner	175 933	201,0	1 142 000	721 000
Pensjoner fra tidligere arbeidsforhold	1 375 607	322,6	235 000	59 000
AFP i privat sektor	70 090	67,4	962 000	1 011 000
Startet uttak av privat tjenestepensjon ¹	139 370	47,0	337 000	..
Individuelle ordninger	353 729	36,9	104 000	48 000

¹ Se Avsnitt 3. Databeskrivelse.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Det er flere personer som har private tjenestepensjoner enn personer som har offentlig tjenestepensjon, men verdien av offentlig tjenestepensjon er større. Verdien av privat tjenestepensjon på 811 milliarder kroner utgjør litt over halvparten av verdien til offentlig tjenestepensjon. Ser vi på antallet er det nesten 800 000 flere som har privat tjenestepensjon enn offentlig tjenestepensjon. Gjennomsnittlig beregnet pensjonsformue i offentlig tjenestepensjon utgjør 953 000 kroner, mens beregnet snitt i privat tjenestepensjon utgjør 369 000 kroner eller om lag 39 prosent av pensjonsformue i offentlig sektor. Til dette er å si at det er stor spredning i hittil opptjent pensjonsformue i privat tjenestepensjon. Personer som har privat ytelsespensjon, har i snitt vel 1,1 millioner kroner i pensjonsformue mens de med privat innskuddspensjon har i underkant av 130 000 kroner i opptjent pensjonsformue fra tjenestepensjon. Det siste henger sammen med at det var først i 2006 at vi fikk lov om OTP eller obligatorisk tjenestepensjon i privat sektor, og de aller fleste tjenestepensjon i privat sektor opprettet etter 2006 er innskuddspensjoner.

At det er større spredning og mer ulikhet i fordelingen av private tjenestepensjoner er også reflektert i at gjennomsnittet ligger en god del høyere enn medianen for de fleste ordninger i privat sektor. For folketrygden derimot er det liten forskjell på gjennomsnitt og median. Ser en på medianverdien av opptjeningen i folketrygden på 2 236 000 kroner, er den 100 000 kroner lavere enn i pensjonsformuen i snitt. Mens medianverdien av tjenestepensjon på 320 000 kroner, er 370 000 kroner lavere enn gjennomsnittsverdien. Dette skyldes at mange ikke har noen opptjening av tjenestepensjon eller svært lav opptjening, men også at noen har relativt høy opptjening.

Tabell 4.2 Antall bosatte 17 år og over med rettighet i folketrygden og i kombinasjon med tjenstepensjon, etter kjønn. Absolutte tall og prosent. 2017

	I alt	Menn	Kvinner
Absolutte tall			
Bosatte 17 år og over med folketrygd i alt	4 173 884	2 091 781	2 082 103
Herav i prosent:			
Kun med folketrygd	26,7	25,5	27,9
Folketrygd og offentlig tjenstepensjonsordning	34,5	24,5	44,6
Folketrygd og privat tjenstepensjonsordning	49,3	59,2	39,5
Folketrygd samt offentlig og privat tjenstepensjonsordning	11,3	10,1	12,5

Kjelde: Statistisk sentralbyrå.

Folketrygden er den grunnleggende pensjonsordningen i Norge som alle får. At det likevel er noen personer i statistikken som ikke har opptjening i folketrygden skyldes enten at de er så unge at de ennå ikke oppfyller minimumskravet på tre års trygdetid⁷, eller at det er personer som har bodd i landet i mindre enn tre år. Av i alt 4 232 525 bosatte personer 17 år og eldre ved utgangen av 2017, hadde 58 641 personer ikke startet opptjening av rettigheter i folketrygden og har dermed ingen beregnet pensjonsformue i folketrygden.

Det er altså 1,4 prosent bosatte 17 år og eldre som ikke har opptjening i folketrygden. Samtidig viser tabell 4.2 at det er 27 prosent som *kun* har folketrygd. Av disse er det en større andel kvinner enn menn. Det vil si at 73 prosent av personer med opptjening av alderspensjon i folketrygden også har opptjente rettigheter i tjenstepensjoner. Av de igjen har 35 prosent en kombinasjon av folketrygd og tjenstepensjon i offentlig sektor, 49 prosent en kombinasjon av folketrygd og privat tjenstepensjon, og 15 prosent en kombinasjon av folketrygd og både offentlig og privat tjenstepensjon. Kvinner har i større grad offentlig tjenstepensjon, mens menn dominerer blant de som har privat tjenstepensjon.

Tabell 4.3 Bosatte personer 17 år og over med rettighet i folketrygden. Pensjonsformuens sammensetning etter kjønn og alder. Gjennomsnitt. Kroner. 2017

	Pensjons- formue i alt	Folketrygd	Offentlig tjeneste- pensjon	Privat tjeneste- pensjon	Individuell pensjons- sparing
Alle	2 888 000	2 367 000	329 000	183 000	9 000
Kjønn					
Menn	2 912 000	2 386 000	262 000	251 000	12 000
Kvinner	2 865 000	2 348 000	396 000	115 000	6 000
Alder					
17-21 år	322 000	314 000	0	8 000	0
22-26 år	746 000	704 000	8 000	34 000	0
27-31 år	1 166 000	1 045 000	48 000	72 000	1 000
32-36 år	1 654 000	1 416 000	118 000	118 000	3 000
37-41 år	2 250 000	1 854 000	215 000	176 000	5 000
42-46 år	2 963 000	2 386 000	325 000	245 000	7 000
47-51 år	3 697 000	2 943 000	433 000	311 000	9 000
52-56 år	4 487 000	3 526 000	553 000	393 000	15 000
57-61 år	5 230 000	4 140 000	655 000	409 000	26 000
62-66 år	5 669 000	4 468 000	760 000	409 000	32 000
67-71 år	4 799 000	4 033 000	640 000	116 000	10 000
72-76 år	3 789 000	3 270 000	498 000	14 000	7 000
77-81 år	2 585 000	2 239 000	337 000	4 000	4 000
82 år og eldre	1 289 000	1 148 000	137 000	2 000	3 000

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 4.3 viser hvordan pensjonsformuen fordeler seg på de ulike ordningene og etter kjønn og alder. I denne tabellen inngår gjennomsnittet for alle bosatte 17 år og over, det vil si uavhengig av om de har en rettighet eller ikke. I de neste avsnittene vil vi se nærmere på fordelingen av folketrygd og tjenstepensjon betinget på at man har en rettighet.

⁷ For å ha rett til alderspensjon må man som hovedregel ha hatt pensjonsgivende inntekt og/eller ha minst tre års trygdetid. Som trygdetid regnes antall kalenderår fra en person har fylt 16 år til og med det året hun eller han fylte 66 år. Videre vil personer som er født i 1954 og senere være sikret noe pensjon hvis de har hatt pensjonsgivende inntekt.

4.2. Pensjonsformue i folketrygden

I tabell 4.4 ser vi på fordelingen av beregnet pensjonsformue i folketrygden etter alder og kjønn for bosatte 17 år og eldre. Alle med opptjening i folketrygden hadde i gjennomsnitt en beregnet pensjonsformue på 2 367 000 kroner. Pensjonsformuen er økende med alder frem til aldersgruppe 62-66 år, for deretter å synke som følge av uttak av pensjon og redusert yrkesdeltaking. I aldersgruppen 62-66 år er gjennomsnittlig pensjonsformue i folketrygden 4 468 000 kroner, mens den er 4 033 000 kroner for aldersgruppen 67-71 år og 4 140 000 kroner for aldersgruppen 57-61 år.

Tabell 4.4 Bosatte personer 17 år og over. Gjennomsnittlig beregnet pensjonsformue i folketrygden, etter kjønn og alder. Kroner. 2017

	Antall personer med beløp	Gjennomsnitt
Alle	4 173 884	2 367 000
Menn	2 091 781	2 386 000
Kvinner	2 082 103	2 348 000
Alder		
17-21 år	297 691	314 000
22-26 år	347 096	704 000
27-31 år	366 652	1 045 000
32-36 år	350 564	1 416 000
37-41 år	343 144	1 854 000
42-46 år	368 859	2 386 000
47-51 år	374 579	2 943 000
52-56 år	341 384	3 526 000
57-61 år	314 254	4 140 000
62-66 år	286 162	4 468 000
67-71 år	271 946	4 033 000
72-76 år	202 583	3 270 000
77-81 år	134 906	2 239 000
82 år og eldre	174 064	1 148 000

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Videre viser tabellen at det er liten forskjell på kvinner og menn. Kvinner lever lenger – noe som gir høyere beregnet formue siden formuesverdien er beregnet som summen av forventede utbetalinger – mens menn har høyere livstidsinntekt. Opptjeningsreglene i folketrygden er dessuten i favør av kvinner. Det er først og fremst i aldersgruppen 57-61 år og eldre at menn i snitt har høyere pensjonsformue enn kvinner. Dette skyldes at jo mer opptjeningstid som ligger bak, jo større blir forskjellen mellom menn og kvinner.

Kun folketrygd og ingen tjenestepensjon

Som vist i tabell 4.2 er det 27 prosent som kun har opptjent rettigheter i folketrygden. Tabell 4.5 viser flere detaljer for denne gruppen, blant annet at den består i stor grad av pensjonister og ungdommer. Blant de yngste aldersgruppene er det ikke stor forskjell i antall kvinner og menn eller deres opptjening i folketrygden. Blant de aller eldste er det langt flere kvinner enn menn, i aldersgruppen pluss 82 år er hele 64 prosent kvinner med en pensjonsformue på vel 980 000 kroner i snitt.

Tabell 4.5 Bosatte personer 17 år og over med kun en rettighet i folketrygden (ingen tjenestepensjon) og beregnet pensjonsformue i folketrygden, etter kjønn og alder. Andel personer og gjennomsnitt. Kroner. 2017

	Alle		Menn		Kvinner	
	Andel ¹ personer med beløp	Gjennomsnitt	Andel menn med beløp	Gjennomsnitt	Andel kvinner med beløp	Gjennomsnitt
Alle	26,7	1 545 000	47,9	1 678 000	52,1	1 423 000
Alder						
17-21 år	78,4	288 000	49,3	277 000	50,7	298 000
22-26 år	37,7	637 000	46,6	617 000	53,4	655 000
27-31 år	19,1	752 000	44,4	746 000	55,6	756 000
32-36 år	14,1	888 000	44,5	879 000	55,5	895 000
37-41 år	11,8	1 135 000	46,1	1 113 000	53,9	1 154 000
42-46 år	10,3	1 536 000	48,8	1 494 000	51,2	1 577 000
47-51 år	10,1	1 972 000	50,5	1 898 000	49,5	2 048 000
52-56 år	10,3	2 415 000	51,1	2 338 000	48,9	2 495 000
57-61 år	11,1	2 833 000	51,2	2 837 000	48,8	2 830 000
62-66 år	16,0	3 384 000	48,4	3 546 000	51,6	3 232 000
67-71 år	38,5	3 592 000	54,0	3 846 000	46,0	3 293 000
72-76 år	48,9	2 999 000	53,7	3 282 000	46,3	2 671 000
77-81 år	56,5	2 087 000	49,2	2 265 000	50,8	1 914 000
82 år og eldre	67,6	1 050 000	36,1	1 173 000	63,9	981 000

¹ Andel av alle bosatte 17 år og over i det aktuelle aldersintervallet.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

4.3. Pensjonsformue til de med tjenestepensjon

Gjennomsnittlig pensjonsformue til personer med offentlig tjenestepensjon i tillegg til folketrygden utgjorde 4,2 millioner kroner hvor kvinner i snitt har opptjent 4,0 millioner kroner og menn i snitt 4,6 millioner kroner. Kvinner har i snitt en opptjent pensjonsformue som utgjør 88 prosent av det menn har opptjent i denne gruppen. Dette henger sammen med at flere menn har høyere stillinger og bedre lønn, samtidig som kvinner jobber mer deltid.

Tabell 4.6 Bosatte 17 år og over med offentlig og privat tjenestepensjon i tillegg til folketrygden etter kjønn. Gjennomsnitt. Kroner. 2017

	Antall personer med beløp	Gjennomsnitt				
		Pensjons- formue i alt	Alderspensjon fra folke- trygden	Offentlig tjeneste- pensjon inkl. AFP	Privat tjeneste- pensjon inkl. AFP	Individuell pensjons- sparing
Med offentlig tjenestepensjon						
Alle	1 441 036	4 224 000	3 151 000	953 000	110 000	10 000
Menn	512 533	4 569 000	3 296 000	1 071 000	186 000	15 000
Kvinner	928 503	4 034 000	3 071 000	888 000	68 000	7 000
Med privat tjenestepensjon						
Alle	2 059 422	2 962 000	2 426 000	153 000	371 000	12 000
Menn	1 237 861	3 018 000	2 453 000	126 000	424 000	15 000
Kvinner	821 561	2 877 000	2 385 000	192 000	291 000	9 000
Med offentlig og privat tjenestepensjon						
Alle	471 100	4 140 000	3 120 000	667 000	337 000	16 000
Menn	211 741	4 487 000	3 275 000	739 000	451 000	21 000
Kvinner	259 359	3 857 000	2 992 000	609 000	244 000	12 000

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Ser man på sammensetningen av opptjening av pensjon i tabell 4.6, har menn i snitt 3,3 millioner kroner i pensjonsformue fra folketrygden mot kvinners 3,0 millioner kroner. Menn har vel 183 000 kroner i snitt mer i opptjent offentlig tjenestepensjon enn kvinner i tillegg til at menn også har mer i tillegg i form av privat tjenestepensjon og individuelle ordninger.

Gjennomsnittlig pensjonsformue til personer med privat tjenstepensjon i tillegg til folketrygden utgjorde vel 2,9 millioner kroner hvor kvinner i snitt har opptjent 2,9 millioner kroner og menn vel 3,0 millioner kroner. Alderspensjon fra folketrygden utgjorde om lag 81 prosent av pensjonsformuen i alt for menn og 83 prosent for kvinner ifølge tabell 4.6.

Med andre ord er opptjent pensjonsformue i privat sektor betydelig lavere i snitt enn for personer med opptjente pensjonsrettigheter i offentlig sektor. Obligatorisk tjenstepensjon ble først innført i 2006, så mange har hatt få år med opptjening av privat tjenstepensjon. I tillegg finner vi mange i ansatte i servicenæringer med relativt lav lønn og små stillingsbrøker.

Skifte av jobb i privat sektor medfører endringer i pensjonsavtaler. Det er med andre ord relativt mange med opptjening av pensjon fra tidligere arbeidsforhold. I tabellen 4.7 ser vi at omtrent 1,4 millioner personer har en eller flere rettigheter fra tidligere arbeidsforhold. Det er vel 820 000 menn med slike rettigheter og 550 000 kvinner. Dette omfatter vel 2,2 millioner rettigheter som fripoliser og pensjonskapitalbevis. For mer detaljer om pensjonsproduktene som inngår i statistikken, se vedlegg A.

Tabell 4.7 Antall bosatte 17 og over med private pensjonsrettigheter etter kjønn og type rettighet. 2017

	Bosatte 17 år og over		
	Alle	Menn	Kvinner
I alt	2 115 192	1 257 747	857 445
Innskuddspensjonsrettigheter	1 364 799	873 113	491 686
Ytelsespensjonsrettigheter	176 188	102 666	73 522
Rettigheter tidligere arbeidsforhold	1 376 304	823 934	552 370
Individuelle rettigheter	355 556	216 539	139 017

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Gjennomsnittlig pensjonsformue til personer med en kombinasjon av offentlig og privat tjenstepensjon i tillegg til folketrygden utgjorde 4,1 millioner kroner hvor kvinner i snitt har opptjent 3,9 millioner kroner og menn 4,5 millioner kroner. Kvinnene har med andre ord opptjent i snitt 86 prosent av det menn har opptjent i pensjonsformue. Alderspensjon fra folketrygden utgjorde henholdsvis 78 prosent for kvinner og 73 prosent for menn av pensjonsformuen i alt, se tabell 4.6.

4.4. Pensjonsformue etter utdanning

Her har vi sett på pensjonsformuen og utdanningsnivå til personer med ulike pensjonsordning.

Tabell 4.8 Bosatte 17 år og over med offentlig og privat tjenestepensjon i tillegg til folketrygden etter utdanning. Gjennomsnitt. Kroner. 2017

	Antall personer med beløp	Gjennomsnitt				
		Pensjonsformue i alt	Alderspensjon fra folke-trygden	Offentlig tjenestepensjon inkl. AFP	Privat tjenestepensjon inkl. AFP	Individuell pensjons-sparing
Med offentlig tjenestepensjon						
Alle	1 441 036	4 224 000	3 151 000	953 000	110 000	10 000
Barneskoleutdanning eller ingen utdanning	11 990	1 834 000	1 395 000	404 000	33 000	2 000
Ungdomsskoleutdanning	172 191	3 280 000	2 734 000	478 000	62 000	5 000
Videregående utdanning	520 258	3 937 000	3 141 000	689 000	99 000	8 000
Universitets- og høyskoleutdanning, lavere nivå	525 701	4 479 000	3 263 000	1 102 000	106 000	9 000
Universitets- og høyskoleutdanning, høyere nivå	210 896	5 206 000	3 338 000	1 655 000	193 000	20 000
Med privat tjenestepensjon						
Alle	2 059 422	2 962 000	2 426 000	153 000	371 000	12 000
Barneskoleutdanning eller ingen utdanning	105 123	752 000	664 000	12 000	75 000	1 000
Ungdomsskoleutdanning	366 604	2 450 000	2 192 000	53 000	198 000	7 000
Videregående utdanning	901 645	3 118 000	2 646 000	98 000	359 000	13 000
Universitets- og høyskoleutdanning, lavere nivå	478 134	3 256 000	2 529 000	244 000	469 000	14 000
Universitets- og høyskoleutdanning, høyere nivå	207 916	3 633 000	2 538 000	425 000	650 000	20 000
Med offentlig og privat tjenestepensjon						
Alle	471 100	4 140 000	3 120 000	667 000	337 000	16 000
Barneskoleutdanning eller ingen utdanning	4 099	1 782 000	1 369 000	313 000	97 000	3 000
Ungdomsskoleutdanning	55 625	3 444 000	2 891 000	351 000	193 000	9 000
Videregående utdanning	177 969	4 012 000	3 212 000	498 000	289 000	14 000
Universitets- og høyskoleutdanning, lavere nivå	158 753	4 188 000	3 088 000	734 000	351 000	15 000
Universitets- og høyskoleutdanning, høyere nivå	74 654	4 992 000	3 232 000	1 183 000	547 000	30 000

Kilde: Statistisk sentralbyrå

I tabell 4.8 ser vi at personer med offentlig tjenestepensjon i snitt har en pensjonsformue på 4,2 millioner kroner. Personer med universitets- og høyskoleutdanning på høyere nivå har i gjennomsnitt 5,2 millioner kroner, eller om lag 1 million kroner i snitt mer enn alle med offentlig tjenestepensjon. Til sammenligning har personer med utdanning fra videregående skole i snitt 3,9 millioner kroner i pensjonsformue, og personer med uoppgitt eller uten utdanning 1,8 millioner kroner.

Av samlet pensjonsformue for personer med offentlig tjenestepensjon utgjorde folketrygden 75 prosent av samlet pensjonsformue. Tilsvarende tall for de i gruppen med utdanning på høyere nivå var 64 prosent, for de med videregående skole 80 og prosent for de med uoppgitt eller uten utdanning 76 prosent.

Ser vi videre på pensjonsformuen for de som har privat tjenestepensjon i tillegg til folketrygden, har gruppen en gjennomsnittlig pensjonsformue på 3,0 millioner kroner mot 4,2 millioner kroner for de med offentlig tjenestepensjon. For de med privat tjenestepensjon har gruppen med universitets- og høyskoleutdanning på høyere nivå i gjennomsnitt 3,6 millioner kroner i pensjonsformue, eller om lag 1,6 millioner kroner i snitt mindre enn gruppen med utdanning på høyere nivå med offentlig tjenestepensjon. Til sammenligning har personer med utdanning fra videregående skole i snitt 2,7 millioner kroner i pensjonsformue, og personer med uoppgitt eller uten utdanning 0,7 millioner kroner.

For alle med privat tjenstepensjon utgjorde folketrygden 82 prosent av pensjonsformuen. Folketrygden utgjorde 70 prosent av pensjonsformue for de med utdanning på høyere nivå, 85 prosent for de med videregående skole og 88 prosent for de med uoppgitt eller uten utdanning.

Personer med en kombinasjon av offentlig og privat tjenstepensjon i tillegg til folketrygden, hadde en pensjonsformue på i snitt 4,1 millioner kroner ved utgangen av 2017. Dette er nesten på nivå med opptjeningen for de som har kun offentlig tjenstepensjon. Ser vi på pensjonsformuen etter utdanningsnivået i denne gruppen, har personer med utdanning fra universitet eller høyskole på høyeste nivå en pensjonsformue på 5,0 millioner kroner i snitt eller noe mindre enn tilsvarende gruppe med kun opptjening av pensjon i offentlig ordning (5,2 millioner kroner). Personer med videregående utdanning hadde til sammenligning 4,0 millioner kroner i pensjonsformue, og personer med uoppgitt eller ingen utdanning 1,8 millioner kroner.

For de som har en kombinasjon av privat og offentlig tjenstepensjoner, utgjorde verdien av folketrygden 75 prosent av pensjonsformuen. Blant dem utgjorde folketrygden 65 prosent av pensjonsformuen for gruppen med høyere utdanning, 80 prosent for de med videregående utdanning og 77 prosent for de med uoppgitt eller uten utdanning.

4.5. Pensjonsformue etter næringshovedområde

I tabell 4.9 studerer vi personer med tjenstepensjon og i hvilket næringshovedområdet de har mottatt lønn fra eller er ansatt i. Over en halv million personer av denne gruppen og som har mottatt lønn i 2017, er ifølge inntektsstatistikk pensjonister, selvstendige eller er ikke ansatt. Denne gruppen har en gjennomsnittlig pensjonsformue i tjenstepensjoner på 778 000 kroner hvor 83 prosent er verdien av offentlig tjenstepensjon.

Høyest pensjonsformue fra tjenstepensjoner har de som er ansatt i kraftforsyning med i snitt 1,7 millioner kroner, i olje- og gassutvinning 1,6 millioner kroner, i finanstjenester 1,4 millioner kroner eller offentlig administrasjon med 1,3 millioner kroner i snitt og undervisning med 1,1 millioner kroner. Desidert lavest pensjonsformue fra tjenstepensjon i snitt finner vi blant ansatte i hotell og restaurantvirksomhet, med kun 120 000 kroner i snitt. Den beregnede formuen fra tjenstepensjon for ansatte i varehandel er på 294 000 kroner mens tilsvarende tall i forretningsmessige tjensteyting er på 306 000 kroner og i jordbruk, skogbruk og fiske på 309 000 kroner i snitt.

Tabell 4.9 Bosatte 17 år og over med tjenstepensjon etter hovednæringsområde. Gjennomsnitt. Kroner. 2017

Hovednæringsområde	Antall personer	Gjennomsnitt				
		Offentlig og privat tjenstepensjon	Offentlig tjenstepensjon	Privat tjenstepensjon	Herav	
					Privat innskuddspensjon	Privat ytelsespensjon
Alle	3 030 758	705 000	453 000	252 000	57 000	66 000
Jordbruk, skogbruk og fiske	24 346	309 000	115 000	194 000	72 000	27 000
Olje- og gass og bergverk	54 387	1 597 000	42 000	1 555 000	221 000	931 000
Industri	203 577	515 000	42 000	472 000	143 000	117 000
Kraftforsyning	15 964	1 679 000	1 234 000	446 000	87 000	181 000
Vannforsyning	14 790	687 000	492 000	194 000	47 000	31 000
Bygge- og anleggsvirksomhet	197 671	318 000	90 000	228 000	88 000	29 000
Varehandel	317 109	294 000	59 000	235 000	76 000	37 000
Samferdsel	128 390	605 000	223 000	382 000	94 000	78 000
Hotell- og restaurant	74 856	120 000	28 000	92 000	32 000	15 000
Informasjon og kommunikasjon	88 711	739 000	112 000	628 000	163 000	139 000
Finanstjenester	46 904	1 364 000	179 000	1 185 000	184 000	274 000
Omsetning og drift av fast eiendom	24 289	601 000	174 000	427 000	107 000	77 000
Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting	128 055	715 000	247 000	468 000	139 000	74 000
Forretningsmessig tjenesteyting	129 255	306 000	138 000	168 000	45 000	26 000
Offentlig administrasjon og forsvar	164 357	1 311 000	1 222 000	89 000	8 000	8 000
Undervisning	212 945	1 085 000	1 022 000	63 000	11 000	13 000
Helse- og sosialtjenester	498 713	851 000	741 000	110 000	13 000	65 000
Kulturell virksomhet, underholdning og fritidsaktiviteter	35 511	520 000	368 000	152 000	41 000	29 000
Sosiale tjenester	45 875	733 000	408 000	325 000	57 000	116 000
Andre næringer og uoppgitt	625 053	736 000	598 000	138 000	14 000	18 000
Herav:						
Ansatte	67 393	394 000	183 000	211 000	25 000	37 000
Selvstendige, pensjonister og andre ikke ansatte ¹	557 660	778 000	648 000	129 000	12 000	16 000

¹ Se tabell 4.10.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

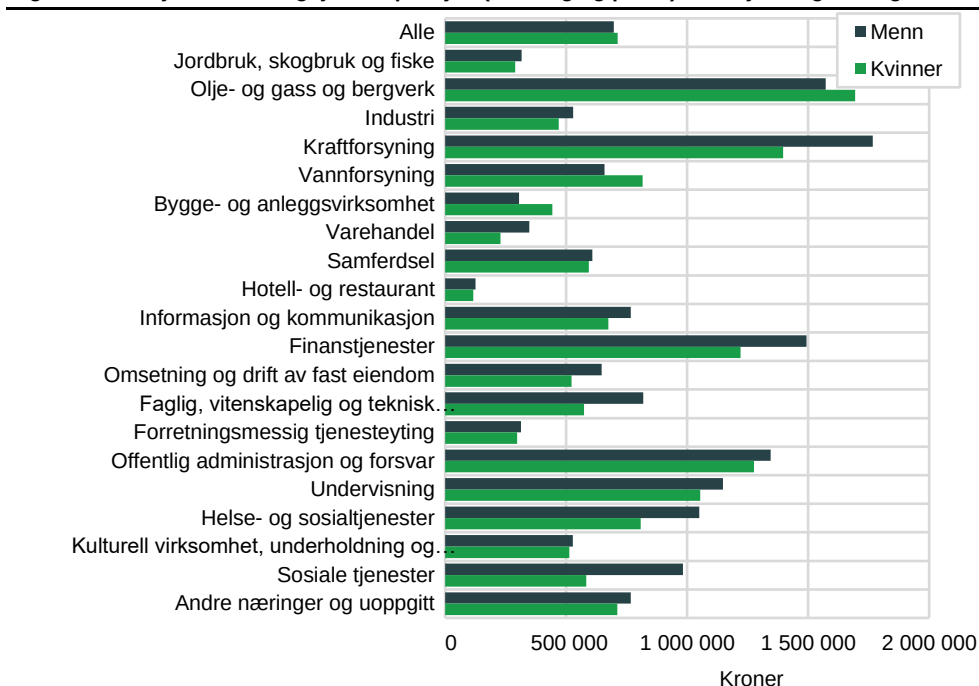
Som nevnt innledningsvis var det vel en halv million pensjonister, selvstendig næringsdrivende og ikke yrkesaktive (studenter og andre ikke ansatte) blant de med opptjent tjenstepensjoner i 2017. I tabell 4.10 ser vi at nærmere 350 000 personer i gruppen er pensjonister, med i snitt en tjenstepensjonsformue på 1 million kroner.

Tabell 4.10 Bosatte 17 år og over med tjenstepensjon og uoppgitt næring og ikke definert som ansatte¹ etter sosioøkonomisk status. Gjennomsnitt. Kroner. 2017

Sosioøkonomisk status	Antall personer	Gjennomsnitt			
		Alderspensjon fra folketrygden	Offentlig og privat tjenstepensjon	Offentlig tjenstepensjon	Privat tjenstepensjon
Alle	557 660	3 092 000	778 000	648 000	129 000
Selvstendige i primærnæringene	7 205	3 171 000	297 000	177 000	120 000
Selvstendige i andre næringer	37 551	3 162 000	564 000	346 000	218 000
Pensjonister og trygdede	346 339	3 334 000	1 004 000	879 000	125 000
Andre ikke ansatte	166 565	2 569 000	376 000	257 000	119 000

¹ Se tabell 4.9

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 4.2 Gjennomsnittlig tjenstepensjon (offentlig og privat) etter kjønn og næring. Kroner

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

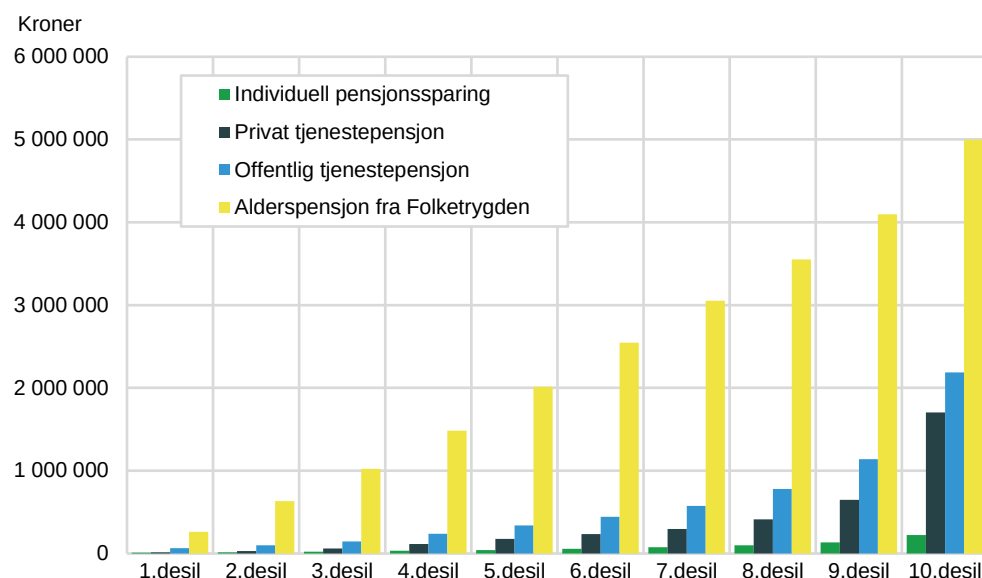
Formuen fra tjenstepensjoner for ansatte etter hovednæringsområde varierer en god del som vi har nevnt. Som en konsekvens av at menn tradisjonelt har høyere lønn enn kvinner i snitt, vil de også ha høyere opptjening av pensjoner enn sine kvinnelige kollegaer. Dette gjelder i de fleste næringshovedområder, med noen få unntak se figur 4.2. I næringshovedområde olje- og gassutvinning og bergverksdrift, vannforsyning samt i bygg- og anleggsvirksomhet har kvinner i snitt høyere opptjening av tjenstepensjon enn menn. Dette kan forklares ved at det noen få kvinner i disse næringene, og kvinnene har høyere utdanning enn flertallet av sine mannlige kollegaer.

4.6. Pensjonsformue desilfordelt

I dette avsnittet undersøker vi sammensetningen av formuen i ulike desiler av samlet pensjonsformue. I figur 4.3 har vi desilfordelt samlet pensjonsformue og beregnet gjennomsnittlig nåverdi av hittil opptjente pensjonsrettigheter i folketrygden, offentlig tjenstepensjon, privat tjenstepensjon og individuell pensjonssparing for alle bosatte personer 17 år og over.

Ikke overraskende finner vi at de to nederste tidelene nesten bare har rettigheter i folketrygden. Også i de neste seks tidelene av fordelingen er det folketrygden som er dominerende. Det er først i niende, og særlig tiende og øverste desil, at formuen i form av tjenstepensjoner gjør seg gjeldende. I tiende desil er summen av formue i offentlig og privat tjenstepensjon, samt individuell pensjonssparing, om lag på nivå med folketrygden.

Figuren viser tydelig at folketrygden er rimelig jevnt fordelt over formuesfordelingen, mens tjenstepensjonene, og da særlig de private tjenstepensjonene, er mye mer ujevnt fordelt og med en klar konsentrasjon i øverste desil. I øverste desil er verdien av formuen i private tjenstepensjoner på 1,7 millioner kroner, mer enn dobbelt så mye som i niende desil der verdien er på om lag 650 000 kroner.

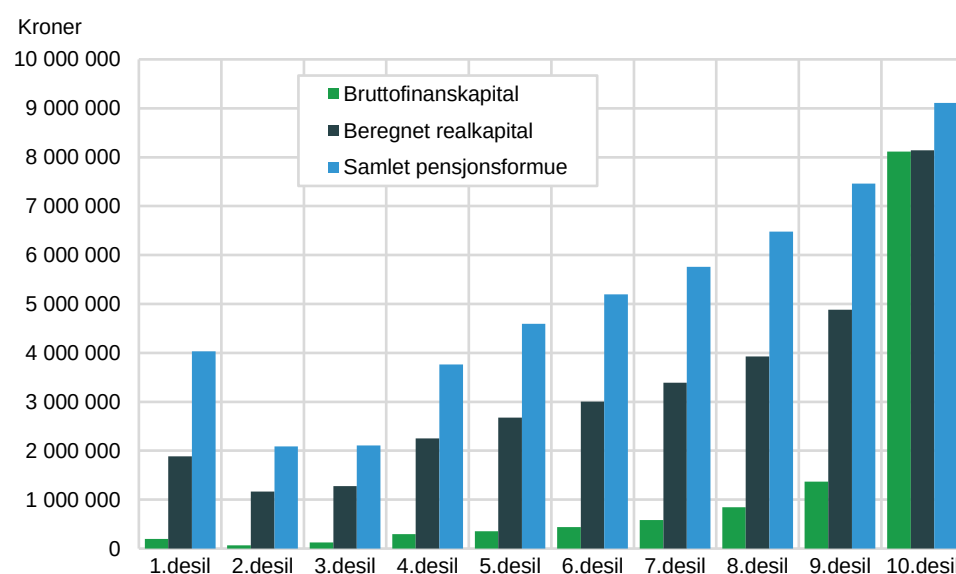
Figur 4.3 Ulike pensjonsrettigheter etter desiler for samlet pensjonsformue. Gjennomsnittlig pensjonsformue

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Nå kan det tenkes mange måter å illustrere den ujevne fordelingen av pensjonsrettigheter og pensjonsformue på, og det må tas forbehold om at i en slik figur vil det være mange sammensetningseffekter som bidrar til å forklare den ujevne fordelingen. Som vi tidligere har vært inne på, vil gruppen med lav pensjonsformue og kun rettigheter i folketrygden være dominert av studenter og personer med kort botid (og dermed lav pensjons opptjening). Til sammenlikning vil de øverste desilene gjerne være dominert av personer med lang opptjeningstid og høye livstidsinntekter.

4.7. Pensjonsformue og annen formue

Til sist har vi sett på forholdet mellom ulike komponenter i husholdningenes samlede formue og deres fordeling. Vi startet innledningen med å vise til inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger, og peke på at vi tidligere manglet statistikk over pensjonsformuen i tråd med internasjonale retningslinjer på området.

Figur 4.4 Ulike formueskomponenter etter desiler for beregnet nettoformue. Gjennomsnittlig formue

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

I figur 4.4 har vi desilfordelt husholdningenes nettoformue fra inntekts- og formuesstatistikken 2017 (merk at i nettoformuen her er det ikke tatt hensyn til beregnet pensjonsformue). Innenfor disse desilene av nettoformuen har vi beregnet en gjennomsnittlig brutto bruttofinanskapital (verdipapirer, aksjer og bankinnskudd) og beregnet realkapital (bolig, hytter, eiendommer og biler med videre). I figuren har vi lagt til beregnet gjennomsnittlig pensjonsformue i de samme desilene.

Pensjonsformuen har høyest verdi i alle desilene, og utgjorde i snitt vel 5 millioner kroner per husholdning i 2017. Til sammenligning utgjorde beregnet realkapital i snitt 3,6 millioner kroner, og brutto finanskapital i snitt 1,2 millioner kroner. Mesteparten av bruttofinanskapital er samlet i øverste desil og er svært skjevt fordelt. Bruttorealkapital er en god del jevnere fordelt, da de fleste husholdninger eier egen bolig. Pensjonsformuen er jevnest fordelt, i og med at alle har rettigheter i folketrygden, selv om pensjonsformuen er sterkt korrelert med opptjeningstid og lønn.

5. Oppsummering/sammendrag

Denne rapporten viser at beregnet pensjonsformue i snitt per person var på 2,9 millioner kroner ved utgangen av 2017. Norges samlede pensjonsformue er dermed mer enn tre ganger så stor som BNP. Videre viser vi at folketrygden er den klart største komponenten i beregnet pensjonsformue.

Det er 27 prosent av alle bosatte 17 år og eldre som *kun* har opptjent folketrygd per dags dato. Blant disse er det en god del studenter og minstepensjonister, men det er også rundt 10-11 prosent i alle aldersgrupper som kun har folketrygd.

Det er flere personer som har private tjenstepensjoner enn personer som har offentlig tjenstepensjon, men verdien av offentlig tjenstepensjon er større. Det er også stor spredning i opptjent pensjonsformue i private tjenstepensjoner, særlig etter hovednæringsområde.

Pensjonsformuen, eller nåverdien av hittil opptjente pensjonsrettigheter, er følsom for noen fremtidige og usikre størrelser som det må gis anslag på. For eksempel vil verdien av pensjonsformuen i folketrygden og andre ytelsesbaserte ordninger påvirkes av sosiale forskjeller i levealder og i valg av pensjoneringstidspunkt. Likevel er det valg av diskonteringsrente som har størst betydning for verdien av pensjonsformuen. I denne rapporten har vi benyttet en realrente på 1 prosent for beregning av pensjonsformue i ytelsesbaserte ordninger. Hadde vi derimot endret renten til 3 prosent, ville verdien av disse ordninger vært hele 35 prosent lavere.

Som tidligere nevnt, er dette første gang vi har samlet inn individdata om pensjonsrettigheter og gjort beregninger av pensjonsformuen for hvert enkelt individ. Målet har vært å innarbeide datagrunnlaget løpende i statistikk over husholdningenes formue i tråd med internasjonale retningslinjer på området. For å få dette til løpende er det viktig å sikre at uttak av rettigheter fra pensjonsleverandørene av privat tjenstepensjon blir gjort samtidig, og at det også omfatter de som allerede har startet uttak av pensjon. Videre bør vi sikre tilgang til informasjon om hvem som har opptjening og opptjeningstid i alle offentlige pensjonsordninger. Dette siste er ikke minst viktig for kvaliteten av beregninger i MOSART av rettigheter i offentlig tjenstepensjon, og fordeling på pensjonsordning.

Referanser

- Brinch, C. N., D. Fredriksen og O. L. Vestad (2018) "Life expectancy and claiming behavior in a flexible pension system", *Scandinavian Journal of Economics* 120(4): 979-1010.
- Feldstein, M. (1974) "Social Security, Induced Retirement, and Aggregate Capital Accumulation", *Journal of Political Economy* 82(5): 905-926.
- Finans Norge (2018) «Avtale om avkastningsprognoser».
- Fredriksen, D. og E. Halvorsen (2019) «Beregninger av pensjonsformue», Rapporter 2019/29.
- Kinge, J. M., J. H. Modalsli, S. Øverland, H. K. Gjessing, M. C. Tollænes, A. K. Knudsen, V. Skirbekk, B. H. Strand, S. E. Håberg, and S. E. Vollset (2019) "Association of Household Income with Life Expectancy and Cause-Specific Mortality in Norway, 2005-2015», *Jama* 321(19): 1916-1925.
- OECD (2013), *OECD Guidelines for Micro Statistics on Household Wealth*, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264194878-en>.

Vedlegg A: Datafangst og klargjøring av data

Data om pensjonsrettigheter er innhentet på individnivå fra livselskaper og pensjonskasser til offisiell statistikk og forskning. De data vi har innhentet til formålet er kun data som har vært lett tilgjengelig i leverandørenes databaser, og uten at leverandørene har gjort beregninger utover de beregninger de allerede gjør (uten å øke oppgavebyrden). Mot denne bakgrunn har vi valgt å gjøre beregninger av nåverdi av hittil opptjente pensjonsrettigheter i folketrygden og offentlig tjenstepensjoner i mikrosimuleringsmodellen MOSART. Når det gjelder beregninger av nåverdi av hittil opptjente rettigheter i private tjenstepensjon og individuelle ordninger er dette gjort i vår tilrettelegging av statistikkdata etter et sett regler. Det er videre koblet på informasjon fra befolkningsstatistikk, inntektsstatistikk, utdanningsstatistikk og lønnsstatistikk.

Statens pensjonskasse:

Det er innhentet et detaljert uttrekk av data fra Statens pensjonskasse (SPK) med historiske data (fra starten av 1950- tallet og frem til 2018) på individnivå om stillingshistorikk, lønnsinformasjon og pensjonsberegning. Til det siste så er det kun beregnet et pensjonsgrunnlag med tilhørende pensjonsuttak for de som har startet uttak av pensjon fra Statens pensjonskasse, alle andre beregninger er gjort i beregningsmodellen MOSART.

Alle data er samlet inn med tanke på å oppdatere beregninger av opptjente pensjonsrettigheter i MOSART, og for bruk i statistikkdata om pensjonsformue. Se kapittel 3. Databeskrivelse og avsnitt om MOSART.

Sentralt for statistikken har vært å danne en situasjon med opplysninger om hvert enkelt individ per utgangen av 2017 fra originaldata innhentet fra Statens pensjonskasse, og med følgende variabler:

- En rettighet per person (personer som har hatt flere arbeidsforhold eller perioder som medlemmer i Statens pensjonskasse i løpet av året er slått sammen).
- Stillingsprosent
- Stillingskode
- Årslønn/sluttlønn
- Start og stoppdato på stillingsforhold
- Beregnet opptjeningstid (slått sammen alle perioder en person har hatt opptjening av pensjonsrettigheter i SPK)
- Avledet status - aktiv-opsatt-pensjonist

Status aktiv, opsatt eller pensjonist er avledet fra materialet vi har mottatt. Er et medlem aktiv er ikke stillingen opphørt. Et opsatt medlem der er stillingen opphørt og en pensjonist har et vedtak om uttak av pensjon. Vi har tilsammen 1 097 345 medlemmer i Statens pensjonskasse med i statistikkgrunnlaget ved utgangen av 2017. Dette antallet fordeler seg med 308 571 aktive, 505 275 oppsatte og 283 499 pensjonister. Se tabell A1 under:

Tabell A 1 Antall personer i SPK-materialet etter status og opptjeningsstid. 2017

	Status i SPK			
	Alle	Aktiv	Oppsatt	Pensjonist
Absolutte tall				
Under 2 år	478 220	53 786	358 267	66 167
3-9 år	241 726	87 717	96 646	57 363
10-19 år	170 195	87 320	35 969	46 906
20-29 år	99 688	48 352	10 982	40 354
30-39 år	84 366	27 250	2 977	54 139
40 år og mer	23 150	4 146	434	18 570
Personer i SPK i alt	1 097 345	308 571	505 275	283 499
Prosent				
Under 2 år	43,6	17,4	70,9	23,3
3-9 år	22,0	28,4	19,1	20,2
10-19 år	15,5	28,3	7,1	16,5
20-29 år	9,1	15,7	2,2	14,2
30-39 år	7,7	8,8	0,6	19,1
40 år og mer	2,1	1,3	0,1	6,6
Personer i SPK i alt	100,0	100,0	100,0	100,0

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Vi har videre beregnet samlet opptjeningsstid per medlem i Statens pensjonskasse. Flere har mange stillingsforhold som er slått sammen. Dette kan skyldes bytte av arbeidsgiver i staten, endring av stilling, endring i stillingsprosent og man har hatt permisjon eller opphør av stilling en periode. Fordeler vi medlemmene i Statens pensjonskasse etter opptjeningsstid i år, har 44 prosent eller 478 000 personer av alle medlemmer under 2 år med opptjening (eller ingen verdi) og 9,8 prosent eller 107 000 personer har mer enn 30 år. Se tabell A1.

I statistikkanalysen i kapittel 4 omhandler statikken kun bosatte. Som vi ser av tabell A1 og A2, er det rundt 40 000 medlemmer per 2017 i SPK som ikke er bosatte. Det er også relativt mange bosatte som har en kort opptjeningsstid, om lag 450 000 personer har mindre enn 2 års opptjeningsstid (eller har ingen verdi).

Fordeler vi de bosatte medlemmene i SPK etter pensjonsstatus, er 306 530 personer aktive medlemmer, 472 796 personer er oppsatte og 276 537 har status som pensjonister. I den siste gruppen har vi til sammen vel 82 000 personer som ikke er alderspensjonister men har uførepensjoner, etterlattepensjoner eller barnepensjoner (1 301 personer er under 17 år).

I statistikkanalysen i kapittel 4 omhandler statikken kun bosatte personer 17 år og over. Tabell A2 viser antall bosatte 17 år og over med opptjening i SPK.

Tabell A 2 Bosatte personer 17 år og eldre i SPK-materialet etter status og opptjeningstid. 2017

	Alle	Status i SPK		
		Aktiv	Oppsatt	Pensjonist
Absolutte tall				
Under 2 år	449 519	52 877	333 317	63 325
3-9 år	232 746	87 084	90 256	55 406
10-19 år	167 896	87 017	35 018	45 861
20-29 år	98 874	48 215	10 836	39 823
30-39 år	83 834	27 197	2 945	53 692
40 år og mer	22 994	4 140	424	18 430
Bosatte personer 17 år og eldre i alt	1 055 863	306 530	472 796	276 537
Prosent				
Under 2 år	42,6	17,3	70,5	22,9
3-9 år	22,0	28,4	19,1	20,0
10-19 år	15,9	28,4	7,4	16,6
20-29 år	9,4	15,7	2,3	14,4
30-39 år	7,9	8,9	0,6	19,4
40 år og mer	2,2	1,4	0,1	6,7
Bosatte personer 17 år og eldre i alt	100,0	100,0	100,0	100,0

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Kommunal landspensjonskasse og andre kommunale ordninger:

Det er innhentet et detaljert uttrekk av data fra Kommunal landspensjonskasse (KLP) med data på individnivå for alle medlemmer per år tilbake til 2008. Data er uttrekk av på individnivå om stillingsprosent, lønnsinformasjon, opptjeningstid og pensjonsgrunnlag (årslønn eller pensjonsgivende inntekt). Til det siste så er det beregnet et pensjonsuttak for de som har startet uttak av pensjon. Dataene fra KLP er tilrettelagt på en helt annet måte enn data fra SPK med langt mindre antall variabler. Dataene er tilrettelagt som årsdata hvor de har laget et kjennemerke (status) på hvert individ om de er aktive, oppsatte eller døde. Dette er en litt annen måte å gi en status i forhold til pensjon enn det Statens pensjonskasse opererer med. Oppsatte i materialet til KLP består av både pensjonister og oppsatte. De som har status døde, er personer som har etterlattepensjon.

I statistikkgrunnlaget har vi benyttet opplysninger om hvert enkelt individ per utgangen av 2017 fra originaldata innhentet fra Kommunal Pensjonskasse, og med følgende variabler:

- En rettighet per person
- Stillingsprosent
- Pensjonsgivende lønn/sluttlønn
- Opptjeningstid
- Utbetaling av pensjon
- Avledet status - aktiv-opsatt-pensjonist

Originaldata fra KLP har kjennemerke (status) som sier noe om medlemmet er aktiv, oppsatt eller død. Vi har i vårt datamateriale avledet statuskode til å omfatte tre alternativ aktiv, oppsatte eller pensjonist og fjernet de døde (dette er personer som mottar etterlatte pensjoner fra avdøde personer). For å finne gruppen pensjonister, benytter vi opplysninger om personer får utbetalt pensjon. Alle som mottar pensjon, er grupper av KLP som oppsatte eller aktive. Vi har gruppert de som pensjonister.

Alle data fra KLP er også samlet inn med tanke på å oppdatere beregninger av opptjente pensjonsrettigheter i MOSART. Det er første gang det er med mikrodata om opptjening i KLP i beregningene i MOSART. Selv om vi ikke har full historikk kun for de 10 siste årene, vil dette øke kvaliteten i mikrodata betydelig.

Tabell A 3 Antall personer i KLP-materialet etter status og opptjeningsstid. 2017

	Status i KLP			
	Alle	Aktiv	Oppsatt	Pensjonist
Absolutte tall				
Under 2 år	425 582	92 558	323 572	9 452
3-9 år	275 730	143 443	101 745	30 542
10-19 år	185 608	113 779	30 411	41 418
20-29 år	115 779	59 525	5 963	50 291
30-39 år	136 280	37 990	654	97 636
40 år og mer	1 712	1 573	29	110
Personer i KLP i alt	1 140 691	448 868	462 374	229 449
Prosent				
Under 2 år	37,3	20,6	70,0	4,1
3-9 år	24,2	32,0	22,0	13,3
10-19 år	16,3	25,3	6,6	18,1
20-29 år	10,1	13,3	1,3	21,9
30-39 år	11,9	8,5	0,1	42,6
40 år og mer	0,2	0,4	0,0	0,0
Personer i KLP i alt	100,0	100,0	100,0	100,0

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Ved å sortere medlemmer i Kommunal landspensjonskasse etter opptjeningsstid, har drøyt 37 prosent eller om lag 426 000 personer mindre enn 2 års opptjeningsstid mens 12 prosent har mer enn 30 år med opptjening. Se tabell A3 over.

Som vi ser av tabell A3 og A4, er det også over 40 000 medlemmer per 2017 i KLP som ikke er bosatte. Det er også relativt mange bosatte som har en kort opptjeningsstid, vel 393 000 personer eller 36 prosent har mindre enn 2 års opptjeningsstid. Blant KLP sine medlemmer, har om lag 138 000 mer enn 30 års opptjening.

I statistikkanalysen i kapittel 4 omhandler statikken kun bosatte personer 17 år og over.

Tabell A 4 Bosatte personer 17 år og eldre i KLP-materialet etter status og opptjeningsstid. 2017

	Status i KLP			
	Alle	Aktiv	Oppsatt	Pensjonist
Absolutte tall				
Under 2 år	393 345	90 563	293 618	9 164
3-9 år	267 741	142 233	96 184	29 324
10-19 år	183 742	113 390	29 674	40 678
20-29 år	115 234	59 450	5 908	49 876
30-39 år	135 669	37 955	648	97 066
40 år og mer	1 708	1 569	29	110
Bosatte personer 17 år og eldre i alt	1 097 439	445 160	426 061	226 218
Prosent				
Under 2 år	35,8	20,3	68,9	4,1
3-9 år	24,4	32,0	22,6	13,0
10-19 år	16,7	25,5	7,0	18,0
20-29 år	10,5	13,4	1,4	22,0
30-39 år	12,4	8,5	0,2	42,9
40 år og mer	0,2	0,4	0,0	0,0
Bosatte personer 17 år og eldre i alt	100,0	100,0	100,0	100,0

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Private pensjonsleverandører:

For private tjenstepensjonsrettigheter og individuelle pensjonsrettigheter har vi innhentet individdata om medlemmers pensjonsrettigheter i ulike produkter fra til sammen 50 private pensjonsleverandører. Data er innhentet via Norsk Pensjon AS etter avtale med leverandørene, og omfatter opplysninger som legges ut i Norsk Pensjon AS sin pensjonsportal. Følgende opplysninger er innhentet:

- Individ
- Rettighet (mange rettigheter per person)

- Nåværende innskuddssaldo
- Startalder og sluttalder for uttak
- Årlig utbetaling
- Pensjonsgrad
- Nåværende avtalt innskudd
- Omkostninger (ja/nei)
- Rettighetens kategori
- Rettighetens underkategori
- Avledet rettighetstype

I tabellen 3.3.1 under er det gitt en oversikt over totalt antall rettigheter etter underkategori og om det er gruppert som individuelle rettigheter eller private tjenstepensjonsrettigheter.

Tabell A 5 Antall private pensjonsrettigheter etter type rettighet² og underkategori, 2018

Underkategori	Alle typer	Individuelle rettigheter	Private tjenstepensjonsrettigheter		
			Rettigheter fra tidligere arbeidsforhold	Private innskuddsrettigheter	Private ytelsesrettigheter
I alt	4 551 458	456 081	2 295 743	1 599 718	199 916
Foreningskollektiv	15 041	15 041	.	.	.
Foretakspensjon	144 500	.	.	.	144 500
Fortsettelsesforsikring ¹	6 728	6 728	.	.	.
Fripolise	736 133	.	736 133	.	.
Fripolise med investeringsvalg	34 169	.	34 169	.	.
IPA	272 729	272 729	.	.	.
IPS 2008	146 467	146 467	.	.	.
IPS 2017	15 116	15 116	.	.	.
Individuell livrente	17 141	.	.	7 352	9 789
Innskuddspensjon	1 406 774	.	.	1 406 774	.
Kapitalforsikring	142 570	.	.	140 368	2 202
Kollektiv Livrente	13 662	.	.	840	12 822
Pensjonskapitalbevis	1 525 441	.	1 525 441	.	.
Uoppgitt (missing)	74 987	.	.	44 384	30 603

¹ Ansees som en forsikring og er ikke tatt med videre ut på individfilene og statistikkfila.

² De 4 551 458 rettighetene tilhører 2 251 502 unike personer

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Vi har behov for å skille mellom tjenstepensjonsrettigheter og individuelle pensjonsrettigheter. Likedan har vi behov for å skille mellom tjenstepensjonsrettigheter fra tidligere arbeidsforhold (oppsatt rettighet) og aktive rettigheter. I tillegg må vi skille mellom innskuddsrettigheter (man kan tidligst ta ut pensjonen fra man er 62 år. Pensjonen skal utbetales i minst 10 år og minimum til du fyller 77 år. Dette gir minimum 15 års utbetalingstid hvis man starter utbetaling ved 62 år, og rettigheter med utbetaling på livstid (ytelsesrettigheter). Dette gir oss et sett med regler for gruppering/avledning av rettigheter.

Avlede rettighetstype i privat sektor:

For å gruppere rettigheter etter rettighetstype, benytter vi følgende variable på datasettet for privat tjenstepensjon fra Norsk Pensjon AS:

a) «underkategori»

Tekst, en av følgende: «Fripolise», «Pensjonskapitalbevis», «Foreningskollektiv», «IPA», «IPS 2008», «Kapitalforsikring», «Kollektiv Livrente», «Individuell Livrente», «Foretakspensjon», «Innskuddspensjon», «Fortsettelsesforsikring», «Fripolise med investeringsvalg», «IPS 2017», «Pensjonskapitalbevis IPS 2008», «Pensjonskapitalbevis IPS 2017», «Pensjonsbevis med individuelt investeringsvalg», «Pensjonsbevis med nullgaranti», «Hybridpensjon med garantert regulering», «Hybridpensjon med individuelt investeringsvalg», «Hybridpensjon med nullgaranti».

b) Innskuddssaldo

Første plukker vi ut **individuelle pensjonsrettigheter** ved å benytte variabel «underkategori» lik:

- IPA
- IPS2008
- IPS2017
- Foreningskollektiv
- Pensjonskapitalbevis

Deretter plukker vi så ut **rettigheter fra tidligere arbeidsforhold** ved å benytte variabel «underkategori» lik:

- Fripolise
- Fripolise med investeringsvalg
- Pensjonskapitalbevis

De rettighetene som ikke er individuelle rettigheter eller rettigheter fra tidligere arbeidsforhold er aktive tjenstepensjonsrettigheter, som kan inndeles i innskuddsrettigheter eller ytelsesrettigheter.

Vi tester da første om rettigheten har «innskuddssaldo» større enn null. Dette gir oss alle **innskuddspensjonsrettigheter**. Her finner vi følgende «underkategorier»:

- Innskuddspensjon
- Individuell livrente
- Kollektiv livrente
- Kapitalforsikring
- Uoppgitt

Resten er de rettighetene hvor innskuddssaldo er lik null, defineres som **ytelsespensjonsrettigheter**. Her finner vi følgende underkategorier:

- Foretakspensjon
- Kapitalforsikring
- Kollektiv livrente
- Individuell livrente
- Uoppgitt

I beskrivelsen av underkategori er det per dato ikke rapportert rettigheter under følgende underkategorier:

- Pensjonskapitalbevis IPS 2008
- Pensjonskapitalbevis IPS 2017
- Pensjonsbevis med individuelt investeringsvalg
- Pensjonsbevis med nullgaranti
- Hybridpensjon med garantert regulering
- Hybridpensjon med individuelt investeringsvalg
- Hybridpensjon med nullgaranti

Hybridpensjoner og pensjonsbevis tilknyttet til hybridpensjoner er relativt nytt og vil komme med i rapporteringer senere år.

Beregninger av nåverdier av private tjenstepensjon og individuelle rettigheter:

Alle private pensjonsrettigheter hvor innskuddssaldo er større enn null, har vi benyttet denne som nåverdi. Dette omfatter i alt 3 306 442 rettigheter, se tabell A6 hvor rettigheter er gitt etter type rettighet.

Tabell A 6 Antall private pensjonsrettigheter med innskuddssaldo, etter type rettighet og underkategori. 2018

Underkategori	Alle typer	Individuelle rettigheter	Private tjenestepensjonsrettigheter	
			Rettigheter fra tidligere arbeidsforhold	Private innskuddsrettigheter
I alt	3 306 442	171 276	1 559 610	1 575 556
Fripolise med investeringsvalg	34 169	.	34 169	.
IPA	20 808	20 808	.	.
IPS 2008	135 471	135 471	.	.
IPS 2017	14 997	14 997	.	.
Individuell Livrente	7 352	.	.	7 352
Innskuddspensjon	1 382 612	.	.	1 382 612
Kapitalforsikring	140 368	.	.	140 368
Kollektiv Livrente	840	.	.	840
Pensjonskapitalbevis	1 525 441	.	1 525 441	.
Uoppgitt	44 384	.	.	44 384

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Der hvor innskuddssaldo er null, har vi benyttet opplysninger om alder til personen, utbetalingstidspunkt, utbetalingsperiode og størrelse på utbetalingen per år. Der sluttalder ikke er angitt har vi benyttet forventet levealder (K2013). Dette utgjør til sammen 1 245 016 rettigheter, se tabell A7 med fordeling etter type rettighet.

Forutsetningene i beregningene har vært at årlig utbetalingsbeløp innhentet fra pensjonsleverandørene er underlagt en felles bransjeavtale hvor de operer med en antatt inflasjon på 2%, en reallønnsvekst på 0% og en realrente på 0,5% (nylig nedjustert fra 1%). Altså er de beregnede utbetalingene i private ytelsesordninger allerede diskontert med en nettorente på 0,5%.

I våre beregninger har vi diskontert med en realrente på 1 prosent (netto=0). Se også diskusjon om diskonteringsrente i kapittel 3.

Tabell A 7 Antall private pensjonsrettigheter uten innskuddssaldo, etter type rettighet og underkategori. 2018

Underkategori	Alle typer	Individuelle rettigheter	Private tjenestepensjonsrettigheter		
			Rettigheter fra tidligere arbeidsforhold	Private innskuddsrettigheter	Private ytelsesrettigheter
I alt	1 245 016	284 805	736 133	24 162	199 916
Foreningskollektiv	15 041	15 041	.	.	.
Foretakspensjon	144 500	.	.	.	144 500
Fortsettelsesforsikring ¹	6 728	6 728	.	.	.
Fripolise	736 133	.	736 133	.	.
IPA	251 921	251 921	.	.	.
IPS 2008	10 996	10 996	.	.	.
IPS 2017	119	119	.	.	.
Individuell Livrente	9 789	.	.	.	9 789
Innskuddspensjon	24 162	.	.	24 162	.
Kapitalforsikring	2 202	.	.	.	2 202
Kollektiv Livrente	12 822	.	.	.	12 822
Uoppgitt	30 603	.	.	.	30 603

¹ Ansees som en forsikring og er ikke tatt med videre ut på individfilene og statistikkfila.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

I rapporteringen fra de private pensjonsleverandørene mangler det opplysninger om personer som har startet uttak av pensjon. Dette er rettigheter som ikke lengre vises i pensjonsportalen til Norsk Pensjon AS, og er dermed ikke med i rapporteringen til SSB. Via koplinger mot ligningen 2017, har vi identifisert om lag 140 000 personer i privat sektor som har hatt utbetaling av pensjon fra andre enn folketrygden i 2017. I beregningene skiller vi mellom personer som er yngre og eldre enn 77 år. De som er 77 år og yngre får beregnet en pensjonsformue lik utbetalt pensjon utenom folketrygden fra ligningen i 2017 over årene frem til og

med 77 år. De som er eldre enn 77 år, får summert utbetalt pensjon i 2017 over forventet levealder. Beregningene viser at her vil nåverdien på opptjente pensjonsrettigheter være rundt 50 milliarder kroner, som kommer i tillegg til de verdier vi har beregnet via mikrodata fra pensjonsleverandørene i privat sektor.

I denne runden har vi ikke mottatt data fra 9 pensjonskasser med offentlig pensjonsordninger som har avtale med Norsk Pensjon AS. Dette jobbes det med å få på plass via Norsk Pensjon AS sin rapportering av data i tråd med spesifikasjon om offentlig pensjonsrettigheter, noe som vil øke kvaliteten på beregningene av offentlig tjenstepensjon i MOSART.

Oppsummering av rettigheter i privat sektor:

Etter at vi har tatt bort fortsettelsesforsikringer, utelatt rettigheter til personer som ikke var bosatt i landet per utgangen av 2017 og kun ser på bosatte 17 år og over, har vi følgende antall private pensjonsrettigheter:

Tabell A 8 Antall private pensjonsrettigheter til bosatte 17 år og over, etter type rettighet og underkategori. 2017

Underkategori	Alle Individuelle typer	Individuelle rettigheter arbeidsforhold	Private tjenstepensjonsrettigheter		
			Rettigheter fra tidligere arbeidsforhold	Private innskuddsrettigheter	Private ytelsesrettigheter
I alt	4 362 283	440 971	2 176 825	1 548 642	195 845
Foreningskollektiv	14 681	14 681	.	.	.
Foretakspensjon	141 408	.	.	.	141 408
Fripolise	715 202	.	715 202	.	.
Fripolise med investeringsvalg	33 728	.	33 728	.	.
IPA	267 286	267 286	.	.	.
IPS 2008	143 921	143 921	.	.	.
IPS 2017	15 083	15 083	.	.	.
Individuell livrente	16 911	.	.	7 258	9 653
Innskuddspensjon	1 359 742	.	.	1 359 742	.
Kapitalforsikring	141 336	.	.	139 173	2 163
Kollektiv Livrente	13 439	.	.	827	12 612
Pensjonskapitalbevis	1 427 895	.	1 427 895	.	.
Uoppgitt (missing)	71 651	.	.	41 642	30 009

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

De 4 362 283 private pensjonsrettighetene tilhører 2 115 192 bosatte personer 17 år og over per utgangen av 2017, og inngår i analysegrunnlaget i kapittel 4.

Virksomheter i privat sektor med AFP:

Det er innhentet opplysninger om hvilke virksomheter som ved utgangen av 2017 hadde avtalefestet pensjon (AFP) for sine ansatte. Dette er ikke tilstrekkelig informasjon for å få registrert hvem i privat sektor som kan ha rett til privat AFP. Det er en rekke krav som må være oppfylt, og ikke minst må en ha vært ansatt i minst 7 av de siste 9 årene i en eller flere bedrifter med AFP. Ved kopling mot materialet fra a-ordningen, vil vi kunne få frem hvilke personer som er ansatt per utgangen av 2017 i en virksomhet med AFP.

Tabell A 9 Antall virksomheter med private AFP etter hovednæringsområde¹ og antall ansatte². 2017

Hovednæringsområde	Antall AFP-bedrifter	Antall ansatte
Virksomheter i alt	22 984	753 221
Jordbruk, skogbruk og fiske	453	8 898
Olje- og gassutvinning og bergverk	305	46 927
Industri	3 005	167 543
Kraftforsyning	397	12 363
Vannforsyning	204	4 266
Bygge- og anleggsvirksomhet	2 298	82 775
Varehandel	7 111	132 184
Samferdsel	1 134	65 446
Hotell og restaurant	1 452	31 062
Informasjon og kommunikasjon	693	34 618
Finanstjenester	1 016	35 943
Omsetning og drift av fast eiendom	432	4 130
Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting	928	24 858
Forretningsmessig tjenesteyting	1 082	38 889
Undervisning	162	4 401
Helse- og sosialtjenester	1 225	37 595
Kulturell virksomhet, underholdning og fritid	198	9 233
Annen tjenesteyting	889	12 090

¹ Eksklusive 1690 virksomheter med privat AFP som ikke har ansatte per utgangen av 2017.

² Kun bosatte 17 år og over.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Data fra MOSART:

Som nevnt innledningsvis blir alle mikrodata vi har innhentet benyttet i beregninger i mikrosimuleringsmodellen MOSART. Her beregnes hittil opptjente rettigheter i folketrygden og offentlig tjenestepensjoner på individnivå, se forutsetninger og dokumentasjon av beregningene i kapittel 3.

De variable vi har koplet på fra beregningene i MOSART, er:

- S-nummer
- Registerstatus
- Pensjonsstatus
- Sum reformerte pensjonspoeng (omregnet til ny pensjonsordning)
- Antall medlemsår i folketrygden
- Pensjonsgrunnlaget (siste lønn/sluttlønn i antall G)
- Antall år med opptjening av offentlig tjenestepensjon
- Antall år med opptjening av offentlig tjenestepensjon i SPK
- Antall år som kreves for full opptjening av offentlig tjenestepensjon
- Forventet levealder
- Forventet uttaksalder i folketrygden
- Andel av simuleringer i MOSART hvor personen blir alderspensjonist i folketrygden
- Forventet uttaksalder i offentlig tjenestepensjon
- Andel av simuleringer i MOSART hvor personen blir mottaker av offentlig tjenestepensjon som alderspensjonist
- Formuesverdi, alderspensjon fra folketrygden (null-alternativet)
- Formuesverdi, AFP privat sektor (null-alternativet)
- Formuesverdi, tjenestepensjon SPK netto (null-alternativet)
- Formuesverdi, tjenestepensjon andre offentlige ordninger enn SPK netto (null-alternativet)
- Formuesverdi, AFP fra SPK (null-alternativet)
- Formuesverdi, AFP fra andre offentlige ordninger enn SPK (null-alternativet)

Beregningene i MOSART er gjort med bruk av tre alternative diskonteringsrenter:

1 prosent realrente (netto=0)

2 prosent realrente (netto=1)

3 prosent realrente (netto=2)

I vårt statistikkmateriale har vi konsekvent benyttet 1 prosent realrente eller null-alternativet.

Populasjoner:

Vi har innhentet data om alle medlemmer i de ulike livsselskaper og pensjonskasser. I tilretteleggingen av data har vi koblet på s-nummer fra siste s-nummerkatalog samt registerstatus (bosatt eller ikke-bosatt) til alle personer vi har fått inn data om. MOSART gjør beregninger på alle bosatte 17 år og eldre, mens rapporteringen fra SPK, KLP og Norsk Pensjon AS ikke er begrenset til bosatte og vi vil ha med tjenstepensjonsrettigheter for personer som ikke er bosatt.

Oversikt over populasjoner:

Antall bosatte per utgangen av 2017:	5 295 619 personer
herav antall bosatte 0-16 år per utgangen av 2017:	1 063.094 personer
Differanse bosatte personer 17 år og over	4 232 525 personer

I tillegg har vi opplysninger om opptjente pensjonsrettigheter til personer som per utgangen av 2017

ikke var bosatt i Norge 992 620 personer

Totalt antall på statistikkgrunnlaget blir da på **6 288 239 personer** (5 295 619 + 992 620).

I statistikken i kapittel 4 har vi utelukkende studert pensjonsrettigheter og nåverdier av pensjonsformuen til bosatte personer 17 år og eldre.

Påkoblinger av data fra interne kilder:

Befolkningsstatistikk

- Registerstatus (verdien 0-9 der 1 er bosatt)
- Bostedskommune
- Alder
- Kjønn
- Sivilstand
- Innvandringskategori
- Botid

Utdanningsstatistikk

- Utdanningskode (NUS-kode for høyeste utdanning 6 siffer)
- Utdanningsnivå (første siffer i utdanningskode verdi 0-8)
- Utdanningsfelt (andre siffer i utdanningskode verdi 0-9)

Inntekts- og formuesstatistikk

- Sosioøkonomisk status (verdiene 01-05)
- Husholdningsnummer
- Husholdningstype
- Skattepliktig finanskapital
- Beregnet realkapital
- Beregnet bruttoformue
- Gjeld
- Personinntekt lønn
- Sum personinntekt

Data fra a-ordningen

- Organisasjonsnummer arbeidsgiver per 2017
- Næring
- Årslønn (lønnssum)

AFP

- Organisasjonsnummer arbeidsgiver per 2017

Figurregister

Figur 4.1	Pensjonsformuens sammensetning ¹	14
Figur 4.2	Gjennomsnittlig tjenstepensjon (offentlig og privat) etter kjønn og næring. Kroner	23
Figur 4.3	Ulike pensjonsrettigheter etter desiler for samlet pensjonsformue. Gjennomsnittlig pensjonsformue	24
Figur 4.4	Ulike formueskomponenter etter desiler for beregnet nettoformue. Gjennomsnittlig formue	24

Tabellregister

Tabell 4.1	Samlet pensjonsformue for bosatte personer 17 år og over etter pensjonsordning. Antall med beløp, sum pensjonsformue, gjennomsnitt og median. 2017	15
Tabell 4.2	Antall bosatte 17 år og over med rettighet i folketrygden og i kombinasjon med tjenstepensjon, etter kjønn. Absolutte tall og prosent. 2017	16
Tabell 4.3	Bosatte personer 17 år og over med rettighet i folketrygden. Pensjonsformuens sammensetning etter kjønn og alder. Gjennomsnitt. Kroner. 2017	16
Tabell 4.4	Bosatte personer 17 år og over. Gjennomsnittlig beregnet pensjonsformue i folketrygden, etter kjønn og alder. Kroner. 2017	17
Tabell 4.5	Bosatte personer 17 år og over med kun en rettighet i folketrygden (ingen tjenstepensjon) og beregnet pensjonsformue i folketrygden, etter kjønn og alder. Andel personer og gjennomsnitt. Kroner. 2017	18
Tabell 4.6	Bosatte 17 år og over med offentlig og privat tjenstepensjon i tillegg til folketrygden etter kjønn. Gjennomsnitt. Kroner. 2017	18
Tabell 4.7	Antall bosatte 17 og over med private pensjonsrettigheter etter kjønn og type rettighet. 2017	19
Tabell 4.8	Bosatte 17 år og over med offentlig og privat tjenstepensjon i tillegg til folketrygden etter utdanning. Gjennomsnitt. Kroner. 2017	20
Tabell 4.9	Bosatte 17 år og over med tjenstepensjon etter hovednæringsområde. Gjennomsnitt. Kroner. 2017	22
Tabell A 1	Antall personer i SPK-materialet etter status og opptjenings tid. 2017	29
Tabell A 2	Bosatte personer 17 år og eldre i SPK-materialet etter status og opptjenings tid. 2017	30
Tabell A 3	Antall personer i KLP-materialet etter status og opptjenings tid. 2017	31
Tabell A 4	Bosatte personer 17 år og eldre i KLP-materialet etter status og opptjenings tid. 2017	31
Tabell A 5	Antall private pensjonsrettigheter etter type rettighet og underkategori, 2018	32
Tabell A 6	Antall private pensjonsrettigheter med innskuddssaldo, etter type rettighet og underkategori. 2018	34
Tabell A 7	Antall private pensjonsrettigheter uten innskuddssaldo, etter type rettighet og underkategori. 2018	34
Tabell A 8	Antall private pensjonsrettigheter til bosatte 17 år og over, etter type rettighet og underkategori. 2017	35
Tabell A 9	Antall virksomheter med private AFP etter hovednæringsområde og antall ansatte. 2017	36

© Statistisk sentralbyrå, 2019

Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen
skal Statistisk sentralbyrå oppgis som kilde.

ISBN 978-82-537-9992-6 (trykt)

ISBN 978-82-537-9991-9 (elektronisk)

ISSN 0806-2056